

- **HENRIK IBSEN** -
KLEINE EYOLF

Deze tekst is gebaseerd op de vertaling van Lille Eyolf van J. Clant Van Der Mijll-Piepers, maar de spelling werd gemoderniseerd en een aantal ouderwetse uitdrukkingen werden vervangen.

PERSONEN:

Alfred Allmers, grondeigenaar en schrijver, vroeger onderwijzer.

Rita, zijn vrouw.

Eyolf, hun zoon, negen jaar oud.

Asta Allmers, Alfreds jongere halfzus.

Borgheim, ingenieur.

het Rattenvrouwtje.

Het stuk speelt op Allmers landgoed, dat aan de fjord ligt, op een paar mijl van de stad.

EERSTE BEDRIJF

Een mooie, rijk gemeubelde tuinkamer. Veel meubels, bloemen en planten. Op de achtergrond geopende glazen deuren uitkomend op de veranda. Wijd uitzicht over de fjord. Beboste bergruggen in de verte. In beide zijwanden een deur; die naar rechts is een dubbele deur en het verst weg. Vooraan rechts een canapé met losse kussens. Stoelen en een klein tafeltje bij de canapé. Vooraan links een grotere tafel met fauteuils eromheen. Op de tafel staat een open handkoffertje. Het is zomer en de zon schijnt. Vroeg in de morgen.

Rita staat aan de tafel met haar rug naar rechts en pakt het handkoffertje uit. Zij is een mooie, tamelijk grote, mollige, blonde vrouw van rond de dertig, gekleed in een lichte ochtendjapon.

Na een poosje komt Asta Allmers binnen door de deur rechts, gekleed in een lichtbruin zomertoilet, met hoed en manteltje en parasol. Onder haar arm draagt zij een tamelijk grote gesloten map. Ze is van middelbare lengte, met donker haar en diepe, ernstige ogen. Vijfentwintig jaar oud.

Asta *(aan de deur)* Goeiemorgen, lieve Rita!

Rita *(keert zich om en knikt haar toe)* Kijk eens aan... ben jij daar, Asta! Kom je al zo vroeg uit de stad? Helemaal hier naar ons toe?

Asta *(neemt haar hoed af en legt hem op een stoel bij de deur)* Ja, ik had geen rust meer. Ik moest vandaag naar je toe om kleine Eyolf te zien. En jou ook. *(Legt de map op de tafel bij de canapé)*. En dus kwam ik met de boot.

Rita *(glimlacht tegen haar)* En aan boord ontmoette je misschien wel een of andere goede kennis? Zomaar heel toevallig, bedoel ik.

Asta *(kalm)* Nee. Ik zag niemand die ik kende. *(ziet het koffertje)* Maar wat is dat?

Rita *(verder uitpakkend)* Alfreds koffertje. Herken je het niet?

Asta *(blij, komt dichterbij)* Wat! Is Alfred thuisgekomen?

Rita Ja, stel je voor... hij kwam helemaal onverwacht met de nachttrein.

Asta O, ik heb het voorvoeld! Dat was het wat mij naar buiten dreef! En had hij je er niets over geschreven? Niet eens een briefkaart?

Rita Geen enkel woord.

Asta En ook niet getelegrafeerd?

Rita Dat wel, een uur voor hij thuiskwam. Heel kort en laconiek (*lacht*) Vind je dat niet echt iets voor hem?

Asta O ja. Hij is altijd zo gesloten.

Rita Maar des te heerlijker was het om hem weer terug te hebben!

Asta Ja, dat kan ik me voorstellen.

Rita Meer dan veertien dagen eerder dan verwacht!

Asta En hoe gaat het met hem? Niet depressief?

Rita (*klapt het koffertje dicht en glimlacht*) Hij leek wel een andere man toen hij binnenkwam.

Asta En was hij ook niet een beetje moe?

Rita Ja, dat wel. Erg moe. Maar hij was dan ook het grootste gedeelte van de weg te voet gekomen.

Asta En misschien was de berglucht wel wat te scherp voor hem geweest?

Rita Nee, dat geloof ik niet. Ik heb hem nog geen enkele keer horen hoesten.

Asta Zie je wel! Dus was het toch maar goed dat de dokter hem ervan heeft kunnen overtuigen om die excursie te maken.

Rita Ja, nu alles eindelijk achter de rug is... Maar geloof me maar, het is een vreselijke tijd voor me geweest, Asta. Ik heb er nooit over willen praten. En je kwam ook zo zelden op bezoek...

Asta Ja, dat was beslist niet aardig van me, maar...

Rita Nou ja, je had immers je school in de stad (*glimlacht*) En onze ingenieur was ook net op reis...

Asta Och toe, begin daar niet over, Rita!

Rita Nou goed dan. Laten we de ingenieur er buiten houden... Maar ik heb Alfred erg gemist! De leegte! De eenzaamheid! Het leek wel alsof er hier iemand begraven lag!

Asta Nu ja... het was toch maar voor een week of zes, zeven...

Rita Ja, maar je moet bedenken dat Alfred nog nooit van me weg geweest is. Nog nooit. Geen vierentwintig uur zelfs. Geen enkele keer in die tien jaar...

Asta Nee, maar net daarom was het juist hoog tijd vind ik, dat hij er dit jaar eens op uit trok. Hij had iedere zomer zo'n bergtochtje moeten maken. Dat zou beter geweest zijn!

Rita (*met een half lachje*) Och ja, jij hebt goed praten. Als ik zo... zo verstandig was als jij, had ik

hem vroeger al wel eens laten gaan... misschien. Maar ik kon het niet over mijn hart krijgen, Asta! Het leek me alsof ik hem dan nooit weer terug zou krijgen. Kun je dat echt niet begrijpen?

Asta Nee. Maar dat zal wel zijn omdat ik niemand te verliezen heb.

Rita *(met een plagend lachje)*. Heb je echt helemaal niemand... ?

Asta Niet voor zover ik weet. *(verandert van onderwerp)* Maar vertel eens, Rita, waar is Alfred? Slaapt hij soms?

Rita Zeker niet! Hij is vandaag net zo vroeg opgestaan als anders.

Asta Nu, dan kan hij toch zeker niet zo heel erg moe geweest zijn.

Rita Vannacht wel. Toen hij thuis kwam. Maar nu heeft hij al langer dan een uur Eyolf bij zich op zijn kamer gehad.

Asta Dat arme bleke kereltje! Moet hij nu al dadelijk weer beginnen met studeren?

Rita *(de schouders ophalend)* Alfred wil het zo, dat weet je.

Asta Ja, maar ik vind dat jij je ertegen moet verzetten moet, Rita.

Rita *(een beetje ongeduldig)* Nee, luister... daar kan ik meniet mee bemoeien. Dat soort dingen weet Alfred beter dan ik. En wat moet Eyolf anders doen? Hij kan toch niet rondslechteren en spelen, zoals andere kinderen.

Asta *(beslist)* Ik zal het er eens met Alfred over hebben.

Rita Ja, doe jij dat maar... Kijk eens hier...

(Alfred Allmers, in zomerpak, komt met Eyolf aan de hand door de deur links binnen. Hij is slank en fijn gebouwd, 36 à 37 jaar oud, heeft zachte ogen, dun bruin haar en dito baard. Hij kijkt ernstig en bedachtzaam. Eyolf draagt een soort uniform met gouden tressen en knopen met leeuwtjes erop. Hij is kreupel en loopt met een kruk onder de linkerarm. Zijn been is verlamd. Hij is klein van stuk, ziet er ziekelijk uit, maar heeft mooie, verstandige ogen)

Allmers *(laat Eyolf los, loopt verbeugd naar Asta toe en strekt zijn handen naar haar uit)* Asta! Liefste Asta! Ben jij hier! Hoe heerlijk dat ik je zo snel zie!

Asta Ik voelde dat ik moest komen! Welkom thuis!

Allmers *(schudt haar handen)* Dat is heel lief van je!

Rita Ziet hij er niet geweldig uit?

Asta *(staart hem onafgebroken aan)* Geweldig. Fantastisch! Je ogen stralen! Je hebt zeker heel wat geschreven op reis. *(opgewonden en blij)* Het hele boek is misschien al klaar?

Allmers *(haalt de schouders op)* Het boek? Och dat...

Asta Ja, ik dacht dat het zo vlot zou gaan als je maar eerst een keer van huis weg was.

Allmers Dat dacht ik ook. Maar, zie je, het liep heel anders. Ik heb echt geen regel geschreven.

Asta Heb je helemaal niets geschreven?

Rita Nu begrijp ik waarom al het papier nog onbeschreven in je koffertje ligt.

Asta Maar, mijn liefste Alfred, wat heb je dan al die tijd gedaan?

Allmers (*glimlacht*) Altijd maar gelopen en gedacht en gedacht en gedacht.

Rita (*legt haar arm om zijn schouders*) En heb je ook een beetje aan ons gedacht?

Allmers Ja, natuurlijk. Heel veel. Iedere dag.

Rita (*laat hem los*) Nu, dan is alles in orde.

Asta Maar helemaal niet aan je boek geschreven? En er dan toch zo vrolijk en tevreden uitzien? Dat ben ik niet van je gewend. Ik bedoel als je werk niet vlot...

Allmers Dat is ook zo. Ik was ook zo dom vroeger, zie je. Denken, dat is het belangrijkste. Wat op papier komt is niet veel waard.

Asta (*opgewonden*) Niets waard?!

Rita (*lacht*) Maar Alfred, ben je gek geworden!

Eyolf (*kijkt aanbankelijk naar hem op*) Jawel, papa, wat jij schrijft is wel belangrijk.

Allmers (*glimlacht en streelt Eyolfs haar*) Ja, ja, als jij het zegt, dan,... Maar geloof me maar, later zal er iemand komen die het beter zal doen.

Eyolf Wie dan? Toe, zeg het!

Allmers Rustig maar. Hij zal zich wel komen aanmelden.

Eyolf En wat zal jij dan doen?

Allmers (*ernstig*) Dan trek ik weer de bergen in...

Rita Schaam je, Alfred!

Allmers De bergen op en naar de wijde vlakten.

Eyolf Papa, geloof je niet dat ik wel gauw zo veel beter zijn zal dat ik met je mee kan?

Allmers (*pijnlijk ontroerd*) O ja, misschien wel, m'n jongen.

Eyolf Want het zou toch wel heerlijk zijn als ik ook de bergen zou kunnen beklimmen.

Asta *(snel van onderwerp veranderend)* Nee maar, Eyolf, wat zie je er netjes uit vandaag!

Eyolf Ja, vind je niet, tante?

Asta Jazeker. Is het ter ere van papa dat je je nieuwe pak aan hebt?

Eyolf Ja, ik heb mama gevraagd of het mocht. Ik wou dat papa er me in zou zien.

Allmers *(zachtjes tegen Rita)* Je had hem dat soort pak niet mogen geven.

Rita *(stil)* Och, hij heeft er zo lang om gezeurd. Vroeg het met zo veel aandrang. Hij liet me niet met rust.

Eyolf O ja, dat is waar ook, papa, meneer Borgheim heeft een boog voor me gekocht. En me ook geleerd hoe je ermee moet schieten.

Allmers Kijk eens aan, dat is net iets voor jou, Eyolf!

Eyolf En als hij weer terugkomt, zal ik hem ook vragen of hij me wil leren zwemmen.

Allmers Zwemmen! Waarom wil je dat leren?

Eyolf Och, al de jongens op het strand kunnen zwemmen. Alleen ik kan het niet.

Allmers *(ontroerd, slaat zijn armen om hem heen)* Jij mag alles leren wat je maar wilt, hoor. Alles waar je zin in hebt!

Eyolf Weet je papa, waar ik het allermeest zin in heb?

Allmers Wat dan? Zeg het me.

Eyolf Het allerliefst zou ik soldaat willen worden!

Allmers Ach, m'n jongen, er zijn toch zo veel andere dingen die beter zijn dan dat.

Eyolf Ja, maar als ik groot ben, dan moet ik toch soldaat worden. Dat weet u wel.

Allmers *(balt zijn vuisten)* Ja, ja, we zien wel...

Asta *(gaat links aan de tafel zitten)* Eyolf! Kom eens bij mij, dan zal ik je wat vertellen.

Eyolf *(loopt naar haar toe)* Wat dan, tante?

Asta Stel je voor, Eyolf, ik heb het Rattenvrouwtje gezien!

Eyolf Wat! Hebt u het Rattenvrouwtje gezien? Och, u houdt me maar voor de gek!

Asta Nee, het is echt waar. Ik heb haar gisteren gezien.

Eyolf Waar zag je haar dan?

Asta Ik zag haar op de weg, even buiten de stad.

Allmers Ik heb haar ook ergens op het platteland gezien.

Rita (*zigt op de canapé*) Wie weet krijgen we haar dan ook nog wel eens te zien, Eyolf.

Eyolf Tante, vindt u het niet gek dat zij het Rattenvrouwtje heet?

Asta De mensen noemen haar maar zo, omdat zij door het land en langs de kusten rondtrekt en alle ratten verdrijft.

Allmers Eigenlijk zou ze juffrouw Varg heten, heb ik ergens gehoord.

Eyolf Varg? Maar dat is toch een oud woord voor "wolf"?

Allmers (*streekt hem over het hoofd*) . Weet je dat ook al, mijn kereltje?

Eyolf (*denkt na*) Dan is het misschien toch waar, dat zij 's nachts een weerwolf is. Geloof jij dat, papa?

Allmers O nee, dat geloof ik niet... Maar ga nu beneden wat in de tuin spelen.

Eyolf Zou ik niet beter een paar boeken meenemen?

Allmers Nee, van nu af aan geen boeken meer. Ga liever naar het strand, bij de andere jongens.

Eyolf (*verlegen*) Och nee, papa vandaag wil ik niet naar de andere jongens.

Allmers En waarom niet?

Eyolf Omdat ik dit pak aan heb.

Allmers (*fronst zijn voorhoofd*) Lachen ze je soms uit om je mooie kleren?

Eyolf (*ontwijkend*) Nee, dat durven ze niet. Want dan zou ik ze een klap geven.

Allmers Maar waarom dan?

Eyolf Och, ze zijn zo gemeen, die jongens. En dan zeggen ze dat ik nooit soldaat kan worden.

Allmers (*met onderdrukte woede*) Waarom zeggen ze dat, denk je?

Eyolf Ik geloof dat ze jaloers op me zijn. Want ze zijn zo arm, vader, dat ze op hun blote voeten moeten lopen.

Allmers (*met gedempte stem*) O Rita! Dit knaagt aan mijn hart!

Rita (*staat op, sussend*) Nou nou...

Allmers (*dreigend*) Maar die jongens, die zullen het nog wel eens voelen wie er baas is, daar

beneden op het strand!

Asta *(luisterend)* Er wordt geklopt.

Eyolf Dat is zeker meneer Borgheim!

Rita Kom binnen

Het Rattenvrouwkje komt zachtjes en voorzichtig binnen door de deur rechts. Zij is een klein, mager, verschrompeld figuurtje, oud en grijs, met doordringende, stekende ogen. Gekleed in een ouderwetse, gebloemde jurk met zwarte, wijde mantel en kap. In haar hand een grote rode paraplu en aan haar arm, aan een koord, een zwarte zak.

Eyolf *(zachtjes, trekt Asta aan haar jurk)* Tante! Dat moet ze zijn.

Het Rattenvrouwkje *(maakt een buiging)* Ik vraag nederig excuus, maar hebben meneer en mevrouw soms iets dat knaagt hier in huis?

Allmers Wij? Nee, dat denk ik niet.

Het Rattenvrouwkje Anders zal ik er meneer en mevrouw heel graag vanaf helpen.

Rita Ja, ja, dat begrijpen we wel. Maar we hebben hier niets van dien aard.

Het Rattenvrouwkje Dat is heel jammer. Want nu ben ik net op rondreis hier in de buurt. En wie weet wanneer ik hier weer terugkom... Och, och, wat ben ik moe!

Allmers *(wijst naar een stoel)* Ja, daar ziet u wel naar uit.

Het Rattenvrouwkje Je zou het eigenlijk nooit moe mogen worden om die arme, kleine schepsels, die zo bitter gehaat en vervolgd worden, goed te behandelen. Maar het vergt veel van je krachten.

Rita Wilt u misschien even gaan zitten en wat uitrusten?

Het Rattenvrouwkje Duizendmaal dank. *(Gaat zitten op een stoel tussen de deur en de canapé)* Ik ben de hele nacht bezig geweest.

Allmers Werkelijk?

Het Rattenvrouwkje Ja, daar op de eilanden *(grinnikend)* De mensen hadden me laten halen. Niet dat ze dat graag deden. Maar ze waren wanhopig. Ze moesten door de zure appel heen bijten. *(kijkt Eyolf aan en knikt)* Door de zure appel heen bijten, jongeman. De zure appel.

Eyolf *(onwillekeurig, aarzelend)* Waarom moesten ze... ?

Het Rattenvrouwkje Wat?

Eyolf Daarin bijten?

Het Rattenvrouwkje Omdat zij haast niets meer te eten hadden door de ratten en al de

rattenkindertjes, zoals de jongeman wel begrijpen kan.

Rita Bah! Die arme mensen! Zijn er daar zo veel ratten?

Het Rattenvrouwtje Ja, dat was me daar een krioelen en een wriemelen! (*lacht stil en tevreden*). In de bedden kribbelden en krabbelden ze de hele nacht. Ze doken in de melkimmers. En op de vloer ritselden en schuifelden ze in alle richtingen.

Eyolf (*zachtjes tegen Asta*) Daar wil ik nooit naartoe, tante!

Het Rattenvrouwtje Maar toen kwam ik en nog iemand. En wij namen ze allemaal mee. Die lieve schepseltjes! Wij tweeën maakten er een eind aan.

Eyolf (*gilt*) Papa, kijk eens, kijk eens!

Rita Maar lieve hemel, Eyolf toch!

Allmers Wat is er?

Eyolf (*wijst*) Er spartelt iets in die zak!

Rita (*gilt, loopt naar de andere kant*) Stuur ze weg, Alfred!

Het Rattenvrouwtje (*lacht*) Och, mijn lieve mevrouwtje, wees toch niet zo bang voor zo'n mormeltje.

Allmers Maar wat is dat dan?

Het Rattenvrouwtje Het is Mopsje maar (*doet de zak open*) Kom tevoorschijn uit het donker, mijn allerliefste kereltje.

(*Een kleine hond met een brede, zwarte snoet, steekt zijn kop uit de zak. Het Rattenvrouwtje knikt naar Eyolf en wenkt hem*) Kom maar gerust dichterbij, kleine gewonde soldaat! Hij bijt niet. Kom maar hier! Kom!

Eyolf (*klampt zich aan Asta vast*) Nee, ik durf niet.

Het Rattenvrouwtje Vind je niet dat hij een lief, zacht gezichtje heeft?

Eyolf (*verbaasd, wijst*) Hij daar?

Het Rattenvrouwtje Ja, hij.

Eyolf (*halfluid, verliest de hond geen ogenblik uit het oog*) Ik vind dat hij het vreselijkste gezicht heeft dat ik ooit heb gezien.

Het Rattenvrouwtje (*doet de zak dicht*) . Och, dat went wel. Dat went wel!

Eyolf (*komt onwillekeurig steeds dichterbij en streelt uiteindelijk zachtjes over de zak*) Hij is toch wel erg mooi.

Het Rattenvrouwtje (*voorzichtig*) Maar nu is hij moe en traag, het arme beestje. Doodmoe is hij. (*kijkt Allmers aan*) Want zo'n spelletje is erg vermoeiend, dat kunt u gerust van me aannemen.

Allmers Over wat voor een spelletje hebt u het?

Het Rattenvrouwtje Het lokspelletje.

Allmers Aha, is het de hond die de ratten lokt?

Het Rattenvrouwtje (*knikt*) Mopsje en ik. Wij doen het samen. En dat gaat heel vlot. Tenminste zo lijkt het. Ik maak allen maar een touwtje aan zijn halsband vast. En dan laat ik hem driemaal rond het huis lopen. En speel op een mondharmonica. En als ze dat horen, dan moeten ze de kelders uit en van de zolders af en uit hun holen weg, al die lieve kleine schepsels.

Eyolf En bijt hij ze dan dood?

Het Rattenvrouwtje O nee! Nee, wij lopen naar de boot aan het strand, hij en ik. En dan lopen ze ons achterna. De groten zowel als hun lieve jonkies.

Eyolf (*gespannen*) En wat dan? Vertel verder!

Het Rattenvrouwtje Dan duw ik de boot van de oever. En dan roei ik en speel op de mondharmonica. En Mopsje zwemt achter ons aan. (*met fonkelende ogen*) En alles wat daar kribbelde en krabbelde volgt ons, volgt ons, verder en verder het water in. Want ze hebben geen andere keuze!

Eyolf Waarom niet?

Het Rattenvrouwtje Juist omdat ze niet willen. Omdat ze zo griezelig bang zijn voor het water. Daarom moeten zij erin.

Eyolf En verdrinken ze dan?

Het Rattenvrouwtje Allemaal (*zacht*) En dan hebben ze het zo rustig en zo goed en donker als ze zich maar wensen kunnen, die kleine lievelingen. Slapen daar in de diepte, zo heerlijk en zo lang. Zij allen, die door de mensen gehaat en vervolgd worden. (*komt overeind*) Ja, vroeger had ik geen Mopsje nodig. Toen lokte ik ze zelf, helemaal alleen.

Eyolf Wat lokte u dan?

Het Rattenvrouwtje Mensen. Eentje vooral.

Eyolf (*in spanning*) Toe, zeg eens: wie dan wel?

Het Rattenvrouwtje (*lacht*) Het was mijn allerliefste, kleine hartenbreker.

Eyolf En waar is hij nu?

Het Rattenvrouwtje (*luid*) In de diepte bij al de ratten. (*weer zacht*) Maar nu moet ik weer aan de slag. Ik ben altijd op weg. (*tegen Rita*) Heeft mevrouw me vandaag helemaal niet nodig?

Anders ga ik dadelijk aan het werk!

Rita Nee, dank u. Ik denk niet dat het hier nodig is.

Het Rattenvrouwtje Ja, ja, liefste mevrouw, je weet maar nooit. Mochten meneer en mevrouw merken dat er hier iets knaagt en knauwt, of kribbelt en krabbelt, dan moet u mij en Mopsje maar laten halen. Goeiedag, goeiedag, wel duizendmaal.

(Zij gaat weg door de deur rechts)

Eyolf (*zacht, triomfantelijk*) Hé, tante nu heb ik het Rattenvrouwtje toch ook gezien!

(Rita gaat naar de veranda en wuift zich met haar zakdoek koelte toe. Even later loopt Eyolf voorzichtig en ongemerkt weg door de deur rechts)

Allmers (*neemt de map van de tafel bij de canapé*) Is dat jouw map, Asta?

Asta Ja. Ik heb wat van die oude brieven meegebracht.

Allmers O, van die familiebrieven...

Asta Je had me gevraagd ze voor je te rangschikken terwijl je weg was.

Allmers (*streelt haar over het hoofd*) Zo, heb je daar ook nog tijd voor gevonden?

Asta O ja. Ik heb het gedeeltelijk hier en gedeeltelijk bij me thuis gedaan.

Allmers Wel bedankt, hoor zusje. Heb je er nog iets bijzonders in gevonden?

Asta (*luchtig*) Och, het een of ander vind je altijd wel in zulke oude papieren. (*zachter, ernstig*) Die daar in de map, liggen moeders brieven.

Allmers Ja, die moet jij natuurlijk zelf bewaren.

Asta (*zichzelf overwinnend*) Nee. Ik wou dat jij ze ook eens inkeek, Alfred. Als je eens tijd hebt... later... Maar vandaag heb ik het sleuteltje van de map niet bij me.

Allmers Is ook niet nodig, lieve Asta. Je moeders brieven zal ik toch niet lezen.

Asta (*kijkt hem strak aan*) Dan zal ik je wel eens, op een rustige avond, iets vertellen over wat erin staat.

Allmers Dat is goed. Maar bewaar jij je moeders brieven maar. Zoveel herinneringen aan haar heb je niet.

(Hij geeft de map aan Asta. Zij neemt hem aan en legt hem onder haar mantel op de stoel. Rita komt de kamer weer binnen)

Rita Bah! Het leek wel alsof dat oude, enge vrouwmens een lijkenlucht bij zich had.

Allmers Ja, een beetje griezelig was ze wel.

Rita Ik werd bijna ziek toen ze in de kamer was.

Allmers Maar die dwingende, onweerstaanbare macht waarvan zij sprak, kan ik wel begrijpen. De eenzaamheid boven tussen de bergtoppen en op de hoogvlakten tegenover de wijde horizonten heeft ook zoiets.

Asta (*kijkt hem oplettend aan*) Wat is er eigenlijk met je gebeurd, Alfred?

Allmers (*glimlacht*) Met mij?

Asta Ja, iets moet er zijn. Je bent veranderd. Rita heeft het ook gemerkt.

Rita Ja, ik zag het zodra je binnenkwam. Maar dat is toch goed nieuws, hé Alfred?

Allmers Dat zou het in elk geval moeten zijn. En het moet en zal beter worden.

Rita (*opgewonden*) Je hebt iets beleefd op reis! Ontken het niet! Want ik zie het aan je!

Allmers (*schudt het hoofd*) Er is niets gebeurd, uiterlijk toch niet. Maar...

Rita (*gespannen*) Maar... ?

Allmers Innerlijk heb ik wel iets beleefd... een soort ommekeer.

Rita O god...

Allmers (*kalmerend, streelt haar hand*) Alleen ten goede, lieve Rita. Wees daar maar zeker van.

Rita (*gaat op de canapé zitten*) Je moet het ons dadelijk vertellen. We willen alles weten.

Allmers (*richt zich tot Asta*). Laten we allemaal gaan zitten, wij ook. Dan zal ik proberen het te vertellen. Zo goed als ik kan.

(*Hij gaat naast Rita op de canapé zitten. Asta trekt een stoel bij en gaat dicht bij hem zitten. Korte pauze*)

Rita (*kijkt hem vol verwachting aan*) Nu dan... ?

Allmers (*kijkt voor zich uit*) Als ik terugkijk op mijn leven en mijn lot van de laatste tien, elf jaar, dan lijkt het me net een sprookje of een droom. Vind je dat ook niet, Asta?

Asta Ja, in veel opzichten vind ik dat ook.

Allmers (*gaat verder*) Als ik bedenk wat wij tweeën vroeger waren, Asta. Wij twee arme wezen...

Rita (*ongeduldig*) Och ja, dat is toch al zo lang geleden.

Allmers (*zonder naar haar te luisteren*) En nu zit ik hier, rijk en rustig. Heb mijn roeping kunnen volgen. Heb kunnen werken en studeren zoveel ik wou (*strekt zijn hand uit*) En dit hele, grote en onbegrijpelijke geluk... dat hebben wij aan jou te danken, mijn liefste Rita!

Rita (*half schertsend, half boos, tikt hem op de vingers*) Wil je nu wel eens ophouden met die mallepraat.

Allmers Ik zeg het ook alleen maar als een soort van inleiding...

Rita Sla de inleiding dan maar over!

Allmers Rita... geloof niet dat het het advies van de dokter was dat me de bergen in dreef

Asta. Niet de dokter, Alfred?

Rita Wat dan wel

Allmers Ik kon geen rust meer vinden aan mijn werktafel.

Rita Geen rust meer! Maar wie kwam je dan storen?

Allmers (*schudt het hoofd*) Niemand. Maar ik had het gevoel dat ik misbruik maakte van... of nee... dat ik mijn beste krachten verwaarloosde. Dat ik mijn tijd verspilde.

Asta Als je aan dat boek zat te schrijven?

Allmers (*knikt*) Want dat was toch niet het enige wat ik kon. Ik moest toch ook nog wel tot wat anders in staat zijn.

Rita Zat je daarover altijd zo te piekeren?

Allmers Ja, vooral daarover.

Rita En was je daarom de laatste tijd zo ontevreden over jezelf? En ook over ons. Ja, want dat was je, Alfred!

Allmers (*kijkt voor zich uit*) Ik zal daar gebogen over mijn tafel en schreef maar, dag in, dag uit. Vaak ook nog de halve nacht. Schreef maar altijd verder aan het grote, dikke boek over "De menselijke verantwoordelijkheid". Hm!

Asta (*legt haar hand op zijn arm*) Maar, beste Alfred, dat boek zal toch je levenswerk worden.

Rita Ja, dat heb je vaak genoeg gezegd.

Allmers Dat dacht ik al toen ik nog maar net volwassen was (*met warmte in zijn blik*) En jij zorgde ervoor dat ik eraan kon beginnen, jij, mijn lieve Rita...

Rita Och, kom nu...

Allmers (*lacht haar toe*) Jij met je goud en je groene bossen...

Rita (*half lachend, half gemelijk*) Als je nu weer met die nonsens afkomt, dan geef ik je een draai...

Asta (*kijkt hem bezorgd aan*) Maar het boek, Alfred?

Allmers Dat begon meer en meer wat op de achtergrond te raken. Meer en meer kwam de gedachte in me op aan hogere plichten en hun eisen.

Rita (*stralend, neemt zijn hand vast*) Alfred!

Allmers De gedachte aan Eyolf, lieve Rita.

Rita (*teleurgesteld, laat zijn hand los*) Ah, Eyolf!

Allmers Dieper en dieper heeft de arme kleine Eyolf zich in mijn hart genesteld. Na die ongelukkige val van de tafel... En vooral nadat wij de zekerheid gekregen hadden dat het onherstelbaar is...

Rita (*indringend*) Maar je bent nu toch al met hem bezig, zo veel je kunt.

Allmers Als een schoolmeester, ja. Maar niet als een vader. En een vader wil ik van nu af aan voor Eyolf zijn.

Rita (*kijkt hem aan en schudt het hoofd*) Ik geloof niet dat ik je goed begrijp.

Allmers Ik bedoel dat ik met alle krachten wil proberen het onherstelbare zo licht en draaglijk mogelijk voor hem te maken.

Rita O, maar weet je, goddank geloof ik niet dat hij het zo erg diep voelt...

Asta (*aangedaan*) Jawel, Rita, dat doet hij wel.

Allmers Ja, je kunt er zeker van zijn dat hij het diep voelt.

Rita (*ongeduldig*). Maar, lieverd, wat kun je dan nog meer voor hem doen?

Allmers Ik wil proberen om alle rijke mogelijkheden die in zijn kinderziel sluimeren te perfectioneren. Ik zal alle kiemen van het goede in zijn natuur koesteren – ze laten bloeien en vrucht dragen... (*steeds geëmotioneerder, komt overeind*) En ik wil nog meer! Ik wil hem helpen om zijn verlangens in overeenstemming te brengen met wat voor hem bereikbaar is. Want dat is nu nog niet het geval. Hij kijkt nu uit naar iets wat zijn hele leven onbereikbaar zal blijven. Ik wil mijn best doen en hem leren zich gelukkig te voelen.

(*Hij loopt een paar maal de kamer op en neer. Asta en Rita volgen hem met hun ogen*).

Rita Wind je er niet zo over op, Alfred.

Allmers (*blijft bij de tafel links staan en kijkt hen aan*) Eyolf moet mijn levenswerk maar weer opnemen. Als hij dat wil tenminste. Of hij kan iets kiezen dat bij hem past. Het liefst nog dat! In elk geval hou ik ermee op.

Rita (*komt overeind*) Maar, liefste Alfred, kun je dan niet werken voor jezelf en voor Eyolf?

Allmers Nee, dat kan ik niet. Onmogelijk! Ik kan mezelf niet in tweeën splitsen. En daarom trek ik me terug. Eyolf zal de volleerde van onze familie zijn. En mijn nieuwe opdracht is hem zo ver te brengen.

Asta *(is opgestaan en gaat naar hem toe)* Je moet een hevig gevecht met jezelf geleverd hebben, Alfred.

Allmers Ja, dat is waar. Hier thuis zou ik nooit die overwinning op mezelf behaald hebben. Ik zou mezelf nooit hebben kunnen dwingen om afstand te doen. Hier thuis was het me nooit gelukt.

Rita Was het dus daarom dat je deze zomer op reis ging?

Allmers *(met stralende ogen)* Ja! En toen kwam ik daarboven in de oneindige eenzaamheid terecht. Zag de zonsopgang op de bergtoppen schijnen. Voelde me dicht bij de sterren. Alsof wij elkaar kenden en begrepen. Toen kon ik het.

Asta *(kijkt hem bedroefd aan)* En wil je nu nooit meer schrijven aan je boek over "De menselijke verantwoordelijkheid"?

Allmers Nee, nooit meer, Asta. Ik kan mezelf niet opdelen tussen twee levenstaken, zeg ik je immers... Maar ik zal "de menselijke verantwoordelijkheid" in mijn leven in praktijk brengen.

Rita *(glimlachend)* Geloof je echt dat je hier thuis zulke grootse plannen zult kunnen uitvoeren?

Allmers *(grijpt haar hand)* Samen met jou kan ik het! *(strekt zijn andere hand uit)* En ook samen met jou, Asta.

Rita *(trekt haar hand terug)* Met twee anderen dus! Je kunt je dan toch wel opdelen!

Allmers Maar liefste Rita...!

(Rita loopt van hem weg en gaat in de tuindeur staan). Er wordt lichtjes en snel op de deur rechts geklopt. Ingenieur Borgheim komt gezwind naar binnen. Hij is ongeveer dertig jaar oud. Fris en bijdehand uiterlijk. Rank en recht van houding).

Borgheim Goeiemorgen, goeiemorgen, mevrouw! *(blijft verheugd staan bij het zien van Allmers).* Nee maar, wat zie ik! Weer thuis, meneer Allmers?

Allmers *(schudt hem de hand)* Ja, ik ben vannacht aangekomen.

Rita *(vrolijk)* Zijn verlof was afgelopen, Borgheim.

Allmers Maar dat is toch niet waar, Rita...

Rita *(komt dichterbij)* Ja, natuurlijk is het waar. Zijn verlof was afgelopen.

Borgheim Zo mevrouw, u houdt uw man strak aan de lijn?

Rita Ik sta op mijn rechten. En aan alles moet hoe dan ook een einde komen.

Borgheim O, niet aan alles, mag ik hopen. Goeiemorgen, juffrouw Allmers!

Asta *(ontwijkend)* Goeiemorgen.

Rita (*kijkt naar Borgheim*) Niet aan alles, zegt u?

Borgheim Ja, ik geloof vast en zeker, dat er in elk geval iets is hier op aarde, waaraan geen einde komt.

Rita Nu denkt u vast aan de liefde en dergelijke dingen.

Borgheim (*warm*) Ik denk aan alles wat mooi en heerlijk is.

Rita En waaraan nooit een einde komt. Ja, laten we dat maar geloven. En hopen, wij allemaal.

Allmers (*gaat naar hem toe*) Nu zal j wel snel klaar zijn met de wegenwerken hier?

Borgheim Ik ben er al mee klaar sinds gisteren. Het heeft lang genoeg geduurd. Maar goddank kwam er een eind aan.

Rita En nu ben je daarover zo euforisch?

Borgheim Neem dat maar van me aan!

Rita Nu, ik moet zeggen...

Borgheim Wat, mevrouw?

Rita Dat is niet zo erg mooi van je, meneer Borgheim.

Borgheim Waarom niet?

Rita Wel, dan zal je wel niet vaak meer deze kant op komen.

Borgheim Nee, dat is waar; daar heb ik niet aan gedacht.

Rita Nu, een enkele keer kan je ons toch nog wel eens komen bezoeken.

Borgheim. Nee, dat zal nu, helaas, wel voor lange tijd onmogelijk voor me zijn.

Allmers Zo? Waarom dan?

Borgheim Ik heb een groot nieuw werk gekregen, waar ik onmiddellijk aan moet beginnen.

Allmers Echt? (*drukt hem de hand*) Dat doet me ontzaglijk veel plezier.

Rita Gefeliciteerd, mijnheer Borgheim!

Borgheim Sst! Sst! Ik mag er eigenlijk nog niet hardop over praten! Maar ik kan het niet voor me houden. Het is erg moeilijke werk: een weg hoog in het noorden, die langs bergtoppen loopt, en waarbij de ongelooflijkste moeilijkheden overwonnen moeten worden! (*vol vuur*) O, grote, mooie wereld! Wat een geluk is het toch om ingenieur te zijn!

Rita (*glimlacht en kijkt hem plagerig aan*) Is het uitsluitend omwille van dat nieuwe werk, dat je

vandaag zo uitbundig bent?

Borgheim Nee, dat niet alleen. Maar ook al de schitterende en veelbelovende uitzichten die zich voor me openen.

Rita Aha! Er schuilt misschien nog wel iets heerlijkers achter!

Borgheim (*kijkt even naar Asta*) Wie weet! Als het geluk eenmaal komt, dan komt het vaak als een lentense vloed. (*wendt zich tot Asta*) Juffrouw Allmers, zullen wij samen een eindje wandelen? Zoals gewoonlijk?

Asta (*snel*) Nee, nee, dank u. Nu niet. Vandaag niet.

Borgheim Ach toe! Een klein eindje maar! Er is nog zoveel waarover ik met je zou willen praten voor ik wegga.

Rita Is het misschien iets waarover je nog niet hardop spreken mag?

Borgheim Hm! Dat hangt ervan af...

Rita Nou, Je kan als het moet ook fluisteren. (*halfluid*) Toe Asta, ga toch met hem mee.

Asta Maar, lieve Rita...

Borgheim (*smekend*) Juffrouw Asta, bedenk dat dit misschien onze laatste wandeling is voor een lange tijd.

Asta (*neemt haar hoed en parasol*) Nu, goed dan, laten we dan maar een beetje in de tuin wandelen.

Borgheim O, dank je, dank je wel!

Allmers En kijk ook even of je Eyolf niet ziet.

Borgheim Ja, Eyolf, dat is waar ook. Waar zit hij toch vandaag? Ik heb iets voor hem meegebracht.

Allmers Hij zit ergens beneden te spelen.

Borgheim Nee toch! Begint hij nu te spelen? Anders zit hij gewoonlijk binnen met zijn neus in een boek.

Allmers Dat is vanaf nu verleden tijd. Een echte buitenjongen moet hij worden.

Borgheim Kijk, zo hoort het! De vrije natuur met in hem ook, dat arme kereltje! M'n god, iets beters dan spelen kan iemand toch niet doen in deze heerlijke wereld. Voor mij is het hele leven een spell... Kom, juffrouw Asta.

(Borgheim en Asta gaan via de veranda naar buiten in de tuin)

Allmers (*kijkt ze na*) Zeg, Rita, geloof jij dat er iets is tussen die twee?

Rita Ik weet niet wat ik ervan zeggen moet. Eerst dacht ik van ja. Maar ik begrijp Asta niet meer de laatste tijd.

Allmers Echt? Is dat zo? Terwijl ik weg was?

Rita Ja, de laatste weken paar weken, denk ik.

Allmers En geloof je dat ze nu niet veel meer om hem geeft?

Rita Niet echt, geloof ik. Niet met heel haar hart. Nee. (*kijkt hem onderzoekend aan*) Zou je er op tegen hebben als ze van hem hield?

Allmers Niet echt. Maar het zou toch wel een verontrustende gedachte zijn...

Rita Verontrustend?

Allmers Ja; want je mag niet vergeten dat ik verantwoordelijk ben voor Asta. Voor haar welzijn.

Rita Ach, verantwoordelijk! Asta is toch geen kind meer? Ze kan toch wel zelf uitmaken voor wie ze kiest, zou ik denken.

Allmers Ja, dat moeten wij tenminste hopen, Rita.

Rita Ik vind Borgheim erg geschikt.

Allmers Ja, dat vind ik ook wel. Zeker. Maar toch...

Rita En ik zou erg graag zien dat Asta en hij een paar werden.

Allmers (*begint zich te ergeren*) Waarom eigenlijk?

Rita (*steeds opgewondener*) Wel, omdat zij dan ver weg met hem zou moeten reizen. En dan kon ze niet meer zo vaak hierheen komen, wat nu wel het geval is!

Allmers (*staart haar vol verbazing aan*) Wat! Zou je Asta graag kwijt willen?

Rita Ja, Alfred, ja!

Allmers Maar waarom dan toch... ?

Rita (*slaat haar armen hartstochtelijk om zijn bals*) Omdat ik je dan eindelijk eens helemaal voor mij alleen zou hebben! Hoewel... ook dan niet niet! Niet helemaal voor mij alleen! (*begint krampachtig te huilen*) O, Alfred. Alfred, ik kan je niet loslaten.

Allmers (*maakt zich zachtjes los*) Maar liefste Rita, wees toch redelijk!

Rita Och, wat geef ik er om of ik redelijk ben of niet! Ik geef alleen om jou! Om jou alleen in de hele wereld! (*valt hem opnieuw om de bals*) Om jou! Om jou! Om jou!

Allmers Laat me los, laat me los, je wurgt me!

Rita *(laat hem los)* Ik wou dat ik dat kon! *(kijkt hem met fonkelende ogen aan)* O, als je eens wist hoe ik je gehaat heb!

Allmers Me gehaat...

Rita Ja, als je daar in je eigen kamer zat te broeden boven je werk. Tot diep, diep in de nacht. *(klagend)* Zo lang, zo laat, Alfred... O, wat haatte ik je werk!

Allmers Maar dat is nu toch voorbij.

Rita *(lacht schamper)* Jawel, jazekeer! Maar nu ben je bezig met iets dat nog erger is.

Allmers *(verontwaardigd)* Erger! Noem jij het kind iets dat nog erger is?

Rita *(heftig)* Ja, dat doe ik. In onze relatie noem ik het zo. Want het kind, het kind is bovendien een levend wezen. *(steeds heftiger)* Maar ik aanvaard het niet, Alfred! Ik aanvaard het niet, dat zeg ik je!

Allmers *(kijkt haar recht in de ogen en zegt zacht)* Het gebeurt vaak dat ik bijna bang voor je ben, Rita.

Rita *(somber)* Ik word vaak bang voor mijzelf. En juist daarom moet je het kwade niet in mij wakker maken.

Allmers Maar, lieve hemel, doe ik dat dan?

Rita Ja, dat doe je, als je het heiligste tussen ons aan flarden scheurt.

Allmers *(indringend)* Maar denk toch eens na, Rita. Het is toch ons eigen kind, ons enig kind, over wie het hier gaat.

Rita Het kind is maar voor de helft van mij. *(hartstochtelijk)* Maar jij moet van mij alleen zijn! Helemaal van mij moet je zijn! Ik heb het recht om dat van je te eisen!

Allmers *(baalt zijn schouders op)* Och, mijn liefste Rita, het maakt niets uit dat we iets eisen. Alles moet vrijwillig gegeven worden.

Rita *(kijkt hem gespannen aan)* En kun je dat dan voortaan niet meer?

Allmers Nee, dat kan ik niet meer. Je moet me met Eyolf delen.

Rita En als Eyolf nu eens nooit geboren was? Wat dan?

Allmers *(ontwijkend)* Ja, dan was het anders. Dan zou ik immers alleen jou maar hebben.

Rita *(zachtjes, bevend)* Dan wou ik dat hij nooit geboren was.

Allmers *(vaart uit)* Rita! Je weet zelf niet wat je zegt!

Rita (*trillend van emotie*) Toen ik hem ter wereld bracht heb ik zo ontzettend veel geleden. Maar ik verdroeg alles met plezier en vreugde voor jou.

Allmers (*warm*) O, ja, dat weet ik maar al te goed.

Rita (*beslist*) Maar dat is voorbij. Ik wil mijn leven leven. Samen met jou. Helemaal met jou! Ik kan niet alleen maar Eyolfs moeder zijn. En niets meer dan dat. Dat wil ik niet, zeg ik je! Dat kan ik niet! Ik wil alles voor jou zijn. Voor jou, Alfred!

Allmers Maar dat ben je toch, Rita. Door ons kind...

Rita Och, zoetige, lauwe praatjes en niet meer dan dat. Nee, dat is niets voor mij. Moeder van een kind worden, tot daar toe. Maar moeder voor een kind zijn, nee. Je moet me nemen zoals ik ben, Alfred.

Allmers En vroeger heb je toch zo veel van Eyolf gehouden.

Rita Ik had zo met hem te doen, omdat jij er nauwelijks voor hem was. Alleen lezen en hard studeren moest hij. Je keek soms helemaal niet naar hem om.

Allmers Nee, ik was blind. M'n tijd was nog niet gekomen...

Rita (*kijkt hem aan*) En is die dan nu gekomen?

Allmers Ja, eindelijk. Nu besef ik dat ik niets hogers kan bereiken, dan een echte vader voor Eyolf te zijn.

Rita En voor mij? Wat wil je dan voor mij zijn?

Allmers (*mild*) Van jou zal ik blijven houden. Met diepe tederheid (*wil haar hand grijpen*)

Rita (*ontwijkt hem*) Je stille innigheid kan me geen barst schelen. Ik wil je helemaal en zonder iemand anders erbij! Net zoals in die eerste heerlijke, verrukkelijke tijd. (*beftig en hard*) Ik laat mij niet afschepen met restjes en klikjes, hoor je, Alfred!

Allmers (*zachtmoedig*) Ik ga ervan uit dat er hier meer dan geluk genoeg is voor ons alle drie, Rita.

Rita (*schamper*) Dan ben jij met weinig tevreden. (*gaat aan de tafel links zitten*) Luister eens naar me.

Allmers (*komt dichterbij*) Wat is er?

Rita (*kijkt naar hem met een matte glans in haar ogen*) Toen ik gisterenavond je telegram kreeg...

Allmers Ja? Wat toen?

Rita trok ik witte kleren aan...

Allmers Ja, ik zag dat je die droeg toen ik aankwam.

Rita Mijn haar had ik losgemaakt...

Allmers Je prachtige, heerlijk geurende haar...

Rita zodat het over mijn hals en schouders hing...

Allmers Ik zag het. Ik zag het. O, wat was je mooi, Rita!

Rita Over allebei de lampen lag een rodenroze lampenkap. En we waren alleen met ons tweeën. De enigen die wakker waren in het hele huis. En er stond champagne op tafel.

Allmers Daar heb ik niet van gedronken.

Rita *(kijkt hem verbitterd aan)* Nee, dat is waar. *(lacht schel)*. "Je had champagne, maar raakte die niet aan" zoals het geschreven staat.

(Ze komt overeind uit de fauteuil en gaat schijnbaar vermoeid naar de canapé waarop zij halfliggend gaat zitten)

Allmers *(loopt de kamer door en blijft voor haar staan)* Mijn hoofd zat vol ernstige gedachten. Ik was van plan om met je te praten over onze toekomst, Rita. En vooral dan over Eyolf.

Rita *(glimlachend)* Dat heb je ook gedaan, liefste...

Allmers Nee, ik kwam er niet aan toe. Want jij begon je uit te kleden.

Rita Ja, en ondertussen praatte jij over Eyolf. Weet je dat niet meer? Je vroeg me hoe het met kleine Eyolfs maag ging.

Allmers *(kijkt haar verwijtend aan)* Rita...!

Rita En toen ging je op je bed liggen. En sliep o, zo lekker!

Allmers *(schudt zijn hoofd)* Rita...! Rita...!

Rita *(gaat languit liggen en kijkt naar hem op)* Zeg, Alfred?

Allmers Ja?

Rita "Je had champagne, maar raakte die niet aan."

Allmers *(bijna hard)* Nee. Die raakte ik niet aan.

(Hij loopt weg van haar en gaat in de tuindeur staan. Rita ligt een tijdje onbeweeglijk, haar ogen zijn gesloten)

Rita *(komt plots overeind)* Maar een ding wil ik je zeggen, Alfred.

Allmers *(keert zich om)* Ja?

Rita Je zou je niet zo zeker van jezelf mogen voelen.

Allmers Niet zo zeker?

Rita Nee, en niet zo onverschillig! Er niet zo zeker van zijn dat ik van jou ben!

Allmers (*komt dichterbij*) Wat bedoel je daarmee?

Rita (*met trillende lippen*) Nooit ben ik je ook maar in gedachten ontrouw geweest, Alfred! Geen moment.

Allmers Ja, Rita, dat weet ik wel. Daarvoor ken ik je toch te goed.

Rita (*met ogen die vuur spuwen*) Maar als je me afwijst... !

Allmers Je afwijzen! Ik begrijp niet waar je naar toe wilt!

Rita O, je beseft niet wat er zo allemaal in me zou kunnen opkomen als....

Allmers Als... ?

Rita Als ik ooit merkte dat je niet meer om me gaf. Niet meer van me hield zoals vroeger.

Allmers Maar, mijn liefste Rita, mensen veranderen met de jaren... dat geldt voor iedereen en zal dus ooit ook in ons huwelijk gebeuren.

Rita Niet bij mij! Nooit! En ik wil ook niet dat jij verandert. Ik zou het niet kunnen verdragen, Alfred! Ik wil je voor mij alleen.

Allmers (*kijkt haar bezorgd aan*) Je bent wel verschrikkelijk jaloers van aard...

Rita Ik kan niet anders zijn dan ik ben. (*dreigend*) En als ik je moet delen met een ander...

Allmers Wat dan... ?

Rita Dan wreck ik me op je, Alfred!

Allmers En hoe zou je dat dan doen?

Rita Dat weet ik niet... O, ja, ik weet het wel!

Allmers Hoe dan?

Rita Dan ga ik weg en werp me in de armen van de eerste de beste...

Allmers (*kijkt haar warm aan en schudt zijn hoofd*) Dat zal je nooit doen, jij, mijn eerlijke, trotse, trouwe Rita!

Rita (*slaat haar armen om zijn hals*) O, je weet niet waartoe ik in staat zou zijn, als jij... als jij niets meer van me weten wilt.

Allmers Niets meer van je willen weten, Rita? Hoe kan je nu zoiets zeggen.

Rita (*half lachend, laat hem los*) Ik zou mijn strikken kunnen uitzetten voor hem... die ingenieur

die hier de deur platloopt.

Allmers (*opgelucht*) O, goddank, je maakt dus maar een grapje.

Rita Helemaal niet. Hij evengoed als gelijk wie.

Allmers Omdat hij al zo als goed als verkocht is.

Rita Des te beter! Dan nam ik hem van iemand anders af. Dat is toch precies wat Eyolf met mij gedaan heeft.

Allmers Bedoel je dat onze kleine Eyolf dat met jou gedaan heeft?

Rita (*met uitgestrekte wijsvinger*) Zie je! Zie je wel! Zodra je Eyolfs naam maar noemt, word je week en beeft je stem! (*dreigend, balt haar handen*) O, ik zou bijna kunnen wensen ... !

Allmers (*kijkt haar angstig aan*) Wat zou je kunnen wensen, Rita?

Rita (*heftig, loopt van hem weg*) Nee, nee, nee, dat vertel ik je niet! Nooit!

Allmers (*komt dichterbij haar*) Rita! Ik smeeek je, voor jezelf en voor mij, laat je niet tot iets slechts verleiden.

(Borgheim en Asta komen uit de tuin. Zij zijn beiden opgewonden maar beheersen zich. Zien er ernstig en ontstemd uit. Asta blijft buiten staan. Borgheim komt de kamer binnen)

Borgheim Ziezo. Nu hebben juffrouw Allmers en ik onze laatste wandeling gemaakt.

Rita (*kijkt hem onthutst aan*) Ah! En volgt er geen langere tocht na deze wandeling?

Borgheim Voor mij wel, ja.

Rita Voor u alleen?

Borgheim Ja, voor mij alleen.

Rita (*werpt Allmers een duistere blik toe*) Hoor je dat, Alfred? (*wendt zich tot Borgheim*) Ik durf wedden dat het een paar boze ogen zijn die u die poets gebakken hebben.

Borgheim (*kijkt haar aan*) Boze ogen?

Rita (*knikt*) Boze ogen, ja.

Borgheim Geloof u dan aan "boze ogen", mevrouw Allmers?

Rita Ja, sinds kort geloof ik erin. Vooral in boze kinderogen.

Allmers (*verontwaardigd, fluistert*) Rita, hoe is het mogelijk!

Rita (*halffluid*) Jij bent het die mij slecht en boosaardig maakt, Alfred!

(Verward geroep en geschreeuw in de verte bij het water)

Borgheim *(gaat naar de glazen deur)* Wat is dat voor een lawaai?

Asta *(in de deur)* Iedereen loopt naar de steiger!

Allmers Wat is er aan de hand? *(kijkt even naar buiten)*. Zeker weer die straatbengels die daar kattenkwaad uithalen.

Borgheim *(roept over de balustrade)* He daar! Jongens! Wat is er aan de hand?

(onduidelijk geroep)

Rita Wat zeggen ze?

Borgheim Ze zeggen dat er een kind verdronken is.

Allmers Een kind verdronken?

Asta *(onrustig)* Een kleine jongen, zeggen ze.

Allmers Och, ze kunnen toch allemaal zwemmen.

Rita *(angstig)* Waar is Eyolf?

Allmers Kalm maar. Kalm. Eyolf is immers in de tuin aan het spelen.

Asta Nee, in de tuin was hij niet...

Rita *(met opgeheven armen)* O, als hij het maar niet is!

Borgheim *(luistert en roept naar beneden)* Wiens kind is het, zeg je?

(Onduidelijke stemmen. Borgheim en Asta slaken een onderdrukte kreet en rennen de tuin in)

Allmers *(in doodsangst)* Het is Eyolf niet! Het is Eyolf niet, Rita!

Rita *(op de veranda, luisterend)* Sst! stil! Ik moet horen wat ze zeggen!

(Rita rent gillend de kamer in)

Allmers *(rent haar achterna)* Wat hebben ze gezegd?

Rita *(zakt in de fautenil links ineem)* Ze zeiden dat er een kruk op het water drijft!

Allmers *(als verlamd)* Nee! Nee! Nee!

Rita *(bees)* Eyolf! Eyolf! O, ze moeten hem redden!

Allmers *(geschokt)* Dat moeten ze! Zo'n kostbaar leven! Zo'n kostbaar leven!

(Hij loopt de tuin in)

EINDE VAN HET EERSTE BEDRIJF

TWEEDE BEDRIJF

Een klein, smal dal in het bos van Allmers aan het strand. Links oude hoge bomen, die zich over de plek buigen. Op de achtergrond stroomt langs de helling een beek, die verdwijnt tussen de stenen aan de rand van het bos. Langs de beek slingert zich een pad. Rechts enkele alleenstaande bomen, waartussen men de fjord ziet schemeren. Op de voorgrond ziet men de hoek van een boothuis met een aan land getrokken boot. Onder de oude bomen links staat een tafel met een bank en een paar stoelen, alles van dunne berkenstammen vervaardigd. Het is een donkere, regen- en nevelachtige dag, met wolken die snel voorbijrijven.

Alfred Allmers, gekleed als voorheen, zit op de bank en leunt op de tafel. Zijn hoed ligt voor hem. Hij zit onbeweeglijk en afwezig voor zich uit te staren over het water. Even later komt Asta het bospad af. Ze heeft haar paraplu geopend.

Asta *(komt stil en voorzichtig naar hem toe)* Je moet hier in dat sombere weer niet beneden zitten, Alfred.

Allmers knikt langzaam zonder te antwoorden.

Asta *(doet haar paraplu dicht)* Ik heb zo lang naar je gezocht.

Allmers *(toonloos)* Dank je.

Asta *(verplaatst een stoel en gaat bij hem zitten)* Zit je hier al lang? De hele tijd?

Allmers *(antwoordt niet. Even later zegt hij:)* Nee. Ik begrijp het niet. Dit alles is gewoonweg onmogelijk...

Asta *(legt deelnemend haar hand op zijn arm)* Arme Alfred.

Allmers *(staart haar aan)* Is het dan echt waar, Asta? Of ben ik gek geworden? Of droom ik alleen maar? Och, was het alleen maar een droom! Wat zou het heerlijk zijn als ik nu wakker werd!

Asta Och, kon ik je maar wakker maken!

Allmers *(kijkt uit over het water)* Wat ziet de fjord er vandaag onbarmhartig uit. Hij ligt daar zo loodzwaar en slaperig. Loodgrijs, met gele strepen en weerspiegelt de regenwolken...

Asta *(smekend)* O, Alfred, zit toch niet zo naar de fjord te staren!

Allmers (*zonder op haar te letten*) Aan de oppervlakte, ja. Maar in de diepte, daar gaat de snelle onderstroom...

Asta (*angstig*) O, ik smeek je, denk in godsnaam toch niet aan het diepe!
!

Allmers (*kijkt haar mild aan*). Je denkt zeker dat hij hier vlakbij ligt, hé? Maar dat is niet zo, Asta. Denk dat maar niet. Vergeet niet dat de stroming hier bijzonder snel is. Regelrecht naar zee.

Asta (*gooit zich snikkend voorover op de tafel, met haar handen voor haar gezicht*) God, o God!

Allmers (*bedroefd*) Daarom is kleine Eyolf nu zo ver weg, zo ver weg van ons allemaal.

Asta (*kijkt hem smekend aan*) O, Alfred, zeg dat soort dingen toch niet!

Allmers Dat kan je toch wel zelf uitrekenen. Jij, die zo knap bent. In achtentwintig, negenentwintig uur... Even kijken, even kijken...!

Asta (*gilt en houdt haar handen voor haar oren*) Alfred!

Allmers (*dumt met zijn vuist hard op de tafel*) Maar weet jij wat hier de betekenis hiervan zou kunnen zijn??

Asta (*kijkt hem aan*) Waarvan?

Allmers Van wat Rita en mij is overkomen?

Asta De betekenis daarvan?

Allmers (*ongeduldig*) Ja, de betekenis. Want het moet toch een betekenis hebben. Het leven, het bestaan, het lot, het kan toch niet helemaal zonder betekenis zijn

Asta Och, wie kan er met zekerheid iets zeggen over die dingen, m'n liefste Alfred?

Allmers (*lacht bitter*) Och nee; daar kan je best eens gelijk in hebben. Misschien gebeurt alles maar lukraak, zoals een aan zichzelf overgelaten drijvend wrak op zee, zonder roer. Dat is best mogelijk, daar lijkt het in elk geval op.

Asta (*denkt na*) En als het nu alleen maar zo leek?

Allmers (*heftig*) Kan jij het me dan verklaren? Want ik kan het niet. (*zachter*) Eyolf stond op het punt om het echte leven in te gaan. Hij had zo oneindig veel mogelijkheden. Ik had voor de rest van mijn leven trots en blij kunnen zijn. En dan is er niet meer nodig dan de komst van een krankzinnig oud wijf dat de hond die ze in een zak bij zich heeft laat zien...

Asta Maar we weten toch helemaal niet hoe het eigenlijk in zijn werk is gegaan.

Allmers Ja, dat weten wij wel. De kinderen hebben haar immers zien weg roeien op de fjord. Zij zagen Eyolf alleen staan op de uiterste punt van de steiger. Zagen hem haar nastaren en draaierig worden. (*bevend*) En toen viel hij voorover, viel... en verdween.

Asta Ja, maar...

Allmers Ze heeft hem de diepte in getrokken. Wees daar maar zeker van.

Asta Maar waarom zou ze dat doen?

Allmers Ja, zie je, daar gaat het nu juist om. Waarom? Vergelding kan het niet zijn. Er was niets om boete voor te doen, bedoel ik. Eyolf heeft haar nooit kwaad gedaan. Haar nooit nageroepen. Nooit met stenen naar de hond gegooid. Zag haar en de hond gisteren voor de eerste keer. Geen vergelding dus. Zo ongegrond allemaal, zonder enige zin, Asta. En toch wil de de orde der dingen het zo.

Asta Heb je daarover met Rita gesproken?

Almers *(schudt het hoofd)* Ik kan over dat soort dingen beter met jou praten, vind ik. *(ademt zwaar)* En over alle andere dingen ook. *(Asta haalt naaigerei en een klein in papier gewikkeld pakje uit haar zak. Allmers zit verstrooid toe te kijken).*

Allmers Wat heb je daar, Asta?

Asta *(neemt zijn hoed)*. Een stukje zwarte krip.

Allmers. Och, waar heb je dat voor nodig?

Asta Rita heeft het me gevraagd. Mag ik?

Allmers Och ja; ga je gang maar.

(Ze naait het stukje krip op zijn hoed)

Allmers *(kijkt naar haar)* Waar is Rita?

Asta Zij loopt wat rond in de tuin, geloof ik. Borgheim is bij haar.

Allmers *(een beetje verwonderd)* Zo? Is Borgheim vandaag ook weer hier?

Astra Ja. Hij is met de middagtrein gekomen.

Allmers Dat had ik niet verwacht.

Asta *(naaiend)* Hij hield zo erg veel van Eyolf.

Allmers Borgheim is een trouwe ziel, Asta.

Asta *(stil en kalm)* Ja, dat is hij. Daar bestaat geen twijfel over.

Allmers *(kijkt haar aan)* Eigenlijk hou je van hem.

Asta Ja.

Allmers En toch kan je niet besluiten om...?

Asta (*onderbreekt hem*) Toe, lieve Alfred, praat daar liever niet over.

Allmers Vertel me alleen maar waarom je niet...?

Asta O nee, toe! Ik smeed je: vraag me niets. Het is een heel pijnlijke zaak voor me... Ziezo: de hoed is klaar.

Allmers Dank je.

Asta Maar nu nog je linkerarm.

Allmers Moet dat nu echt?

Asta Ja, zo hoort het nu eenmaal.

Allmers Nu, doe het dan maar.

(*Ze snijft haar stoel dichterbij en begint te naaien*)

Asta Nu moet je je arm stil houden. Anders prik ik je.

Allmers (*half lachend*) Net als vroeger.

Asta Ja, inderdaad.

Allmers Toen je nog maar een klein meisje was, verstelde je ook mijn kleren.

Asta Ja, zo goed als ik kon.

Allmers De eerste keer dat je het deed gebruikte je ook zwarte krip.

Asta Echt?

Allmers Op mijn studentenpet. Toen vader gestorven was.

Asta Deed ik dat? Weet je, dat herinner ik me niet meer.

Allmers Nee, je was nog toen erg klein.

Asta Ja, toen was ik nog klein.

Allmers. En twee jaar later, toen we je moeder verloren, naaide je ook een grote band van krip om mijn arm.

Asta Ik vond dat het zo hoorde.

Allmers (*streelt haar band*) Ja, het hoorde zo, Asta. En toen stonden we daar met zijn tweeën alleen op de wereld. Ben je al klaar?

Asta Ja. (*ruimt haar naaigerei op*) Het was toen eigenlijk een heerlijke tijd voor ons, Alfred, zo

met zijn tweeën alleen.

Allmers. Ja, dat was het. Ook al moesten we hard werken.

Asta Jij werkte hard.

Allmers (*levendiger*) O, jij werkte op jouw manier ook hard. (*glimlacht*) Jij, mijn lieve, trouwe Eyolf.

Asta Toe, begin weer niet over dat kinderachtige gedoe met die naam.

Allmers Als je een jongen was geweest, zou je toch Eyolf geheten hebben.

Asta Ja, als, ja. Maar toen jij student werd (*glimlacht onwillekeurig*) Dat je toen toch nog zo kinderachtig kon zijn!

Allmers Kinderachtig? Was ik kinderachtig?

Asta Ja, nu lijkt het me tenminste zo, als ik eraan terugdenk. Je schaamde je eigenlijk dat je geen broer had. Alleen maar een zus.

Allmers Nee, zeg, dat deed jij! Jij schaamde je!

Asta Och ja, ik ook wel een beetje, misschien. En ik vond het zo jammer voor je...

Allmers Ja, dat zal wel. En daarom haalde je mijn oude jongenskleren voor de dag...

Asta Je mooie zondagse kleren, ja. Herinner je je nog die mooie blauwe blouse en de knickerbocker?

Allmers (*kijkt haar rustig aan*) Ik zie het nog duidelijk voor me, wanneer je ze aanhad en erin rondliep.

Asta Ja, maar dat deed ik toch alleen maar wanneer we alleen thuis waren.

Allmers En zo ernstig en gewichtig dat we dan deden, zeg. Ik noemde je altijd Eyolf.

Asta Maar Alfred, dit heb je toch nooit aan Rita verteld?

Allmers Jawel, ik geloof dat ik het haar een keertje verteld heb.

Asta Hé, Alfred, hoe kon je!

Allmers Och, zie je, aan je vrouw vertel je toch alles... of zo goed als alles.

Asta Och ja, dat is misschien wel zo.

Allmers (*lijkt plots wakker te worden, grijpt naar zijn voorhoofd en springt overeind*) O, dat ik hier kan zitten en...

Asta (*komt overeind, kijkt hem bezorgd aan*) Wat is er aan de hand?

Allmers. Hij was bijna weg. Helemaal weg.

Asta Eyolf!

Allmers Ik zat hier maar herinneringen op te halen en hij maakte er geen deel van uit.

Asta Jawel, Alfred, kleine Eyolf was aanwezig in alles wat we zeiden.

Allmers Dat was hij niet. Hij gleed weg uit mijn bewustzijn. Weg uit mijn denken. Ik zag hem geen ogenblik voor me terwijl we samen zaten te praten. Ik vergat hem de hele tijd.

Asta Ja, maar je moet je verdriet ook af en toe eens vergeten.

Allmers Nee, nee, nee! Dat mag ik niet. Dat recht heb ik niet. En ik heb er ook het hart niet toe. *(loopt opgewonden naar rechts)* Mijn plaats is daar waar hij in de diepte ronddrijft!

Asta *(loopt hem achterna, houdt hem vast)* Alfred! Alfred! Blijf weg van de fjord!

Allmers Ik moet naar hem toe! Laat mij los, Asta! Ik wil de boot...

Asta *(angstig)* Niet naar de fjord, zeg ik je!

Amers *(toegevend)* Nee, nee, ik zal het niet doen. Laat me maar.

Asta *(leidt hem terug naar de tafel)* Je moet je gedachten rust geven, Alfred. Kom hier en ga zitten.

Allmers *(wil op de bank gaan zitten)* Ja goed, zoals je wilt.

Asta. Nee, niet daar.

Allmers Och jawel... laat me maar.

Asta Nee, doe dat nu niet! Dan zit je toch maar de hele tijd te kijken naar... *(dwingt hem om op een stoel te gaan zitten met zijn rug naar rechts)*. Ziezo. Nu zit je goed. *(gaat zelf op de bank zitten)* En nu gaan wij weer wat praten.

Allmers *(ademt hoorbaar)* Het deed goed, zo een ogenblik je leed en je verlies te vergeten.

Asta Dat moet je ook doen, Alfred.

Allmers Maar vind je mij dan niet vreselijk slap en zwak omdat ik dat kan?

Asta Welnee. Het is toch onmogelijk om de hele tijd door met dezelfde gedachte bezig te zijn.

Allmers Ja, voor mij is het ten minste onmogelijk. Voor jij bij me kwam, zat ik me hier zo helemaal over te geven aan dit ontzettende, knagende verdriet...

Asta Ja?

Allmers En wil je wel geloven, Asta? Hm...

Asta Wat dan?

Allmers Midden in mijn verdriet, betraptte ik mezelf erop dat ik dacht aan wat we vanmiddag zouden eten.

Asta (*kalmerend*) Och, als je dat nu maar rust geeft, dan...

Allmers Ja, echt, het was net of dat wat rust gaf. (*reikt haar de hand over de tafel heen*) Wat is het toch goed, dat ik jou heb, Asta. Daar ben ik zo blij om. Blij, blij, midden in mijn verdriet.

Asta (*kijkt hem ernstig aan*) Je moet in de allereerste plaats blij zijn dat je Rita hebt.

Allmers Ja, dat is waar. Maar Rita is geen familie. Niet hetzelfde als een zus.

Asta (*gespannen*) Vind je dat echt, Alfred?

Allmers Ja, onze familie is iets apart. (*half schertsend*) Onze voornamen hebben bijvoorbeeld altijd lichte beginletters gehad. Weet je nog hoe vaak we daar vroeger over gepraat hebben? En allemaal zijn even arm. En wij hebben allemaal dezelfde ogen.

Asta Vind je dat ook ik...?

Allmers Nee, jij bent helemaal je moeder. Je lijkt helemaal niet op ons. Zelfs niet op vader. Maar toch...

Asta Maar toch... ?

Allmers Ja, ik geloof dat we door samen te leven op elkaar zijn beginnen te lijken. Geestelijk bedoel ik.

Asta (*innig ontroerd*) Och, dat moet je niet zeggen, Alfred. Jij hebt mij beïnvloed. En aan jou heb ik alles te danken wat ik heb, alles wat ik heb in de wereld.

Allmers (*het hoofd schuddend*) Jij bent me geen dank verschuldigd, Asta. Integendeel...

Asta Alles heb ik aan je te danken! Dat weet je toch zelf ook wel. Geen enkel offer is je te zwaar geweest...

Allmers (*onderbreekt haar*) Och wat, offers! Gebruik dat woord toch niet. Ik heb alleen maar veel van je gehouden, Asta. Van toen je een kind was (*na een kleine pauze*) En ik had altijd het gevoel dat ik zoveel goed te maken had.

Asta (*verwonderd*) Goed te maken? Jij?

Allmers Dan ging het eigenlijk niet over mezelf. Maar...

Asta (*gespannen*) Maar... ?

Allmers Over vader.

Asta (*komt half overeind van de bank*) Over... vader! (*gaat weer zitten*) Wat bedoel je daarmee, Alfred?

Allmers Vader was nooit erg lief tegen je.

Asta (*heftig*) O, zeg dat niet!

Allmers Ja, want het is waar. Hij hield niet van je. Niet zoals hij eigenlijk van je behoorde te houden.

Asta (*ontwikkend*) Misschien niet zoals hij hield van jou. Dat was maar normaal.

Allmers (*gaat verder*) En dikwijls was hij hard, ook tegen je moeder. De laatste jaren toch.

Asta (*zachtjes*) Moeder was ook heel wat jonger dan hij. Vergeet dat niet.

Allmers Geloof je dat ze niet zo goed bij elkaar pasten?

Asta Misschien niet.

Allmers Ja, maar zelfs dan. Vader die anders zo zacht en goed was, zo vriendelijk tegen iedereen...

Asta (*stil*) Moeder was ook niet altijd zoals ze zijn moest.

Allmers Je moeder niet?

Asta Niet altijd misschien.

Allmers Tegenover vader, bedoel je?

Asta Ja.

Allmers Daar heb ik nooit iets van gemerkt.

Asta (*vechtend tegen haar tranen, komt overeind*) Och, lieve Alfred, laat wie er niet meer is met rust. (*zij loopt naar rechts*)

Allmers (*komt overeind*) Ja, laat ze met rust (*wringt de handen*) Maar zij, die weg zijn, zij laten ons niet met rust, Asta. Noch 's nachts noch overdag.

Asta (*kijkt hem liefdevol aan*). Mettertijd zal alles wel zachter aanvoelen, Alfred.

Allmers (*kijkt haar hulpeloos aan*). Och ja, dat denk ik ook wel. Maar hoe ik deze vreselijke eerste dagen doorkomen moet... (*hees*) Dat weet ik niet.

Asta (*smeekend, legt haar handen op zijn schouders*) Ga naar Rita! Toe, ik smeeek je erom...

Allmers (*heftig, maakt zich los*) Nee, nee, nee, daar moet je niet mee afkomen. Dat kan ik niet, zie je, (*kalmer*) Laat mij maar hier bij jou blijven.

Asta Ja, ik zal niet van je weggaan.

Allmers *(neemt haar hand vast en laat ze niet los)* Dank je *(kijkt een ogenblik naar buiten over het water)* Waar is mijn kleine Eyolf nu? *(glimlacht droef tegen haar)* Kun jij me dat zeggen, jij mijn grote, verstandige Eyolf? *(schudt het hoofd)* Niemand ter wereld kan me dat zeggen. Alles wat ik weet is dat hij niet bij me is, en dat is vreselijk!

Asta *(kijkt naar links en trekt haar hand terug)* Daar komen ze.

(Rita en Borgheim komen het voetpad af; zij vooraan en hij achter haar. Zij is donker gekleed met een zwarte sluier over haar hoofd. Hij draagt een paraplu onder de arm)

Allmers *(gaat haar tegemoet)* Hoe gaat het, Rita?

Rita *(loopt hem voorbij)* Och, vraag maar niets.

Allmers Wat kom jij hier doen?

Rita Alleen maar eens naar je kijken. Wat ben je aan het doen?

Allmers. Niets. Asta is bij me gekomen.

Rita Ik bedoel voor Asta kwam. Je bent de hele ochtend weg geweest.

Allmers Ik heb hier zitten uitkijken over het water.

Rita Uh! Hoe kun je!

Allmers *(ongeduldig)* Ik ben nu het liefst alleen!

Rita *(loopt onrustig heen en weer).* En dan zo stil te zitten! Op een en dezelfde plek!

Allmers Ik heb helemaal niets meer te doen.

Rita Ik hou het nergens uit. En zeker hier niet, zo dicht bij de fjord.

Allmers Net omdat het zo dicht bij de fjord is.

Rita *(tegen Borgheim)* Vind je ook niet dat hij met ons mee naar boven moet gaan?

Borgheim *(tegen Allmers)* Ik denk dat het beter voor je zijn zou.

Allmers Nee, nee, laat mij maar liever blijven waar ik ben.

Rita Dan blijf ik bij je, Alfred.

Allmers Nu goed, doe dat dan maar. Blijf jij dan ook, Asta.

Asta *(fluistert tegen Borgheim)* Laat ze alleen!

Borgheim *(instemmend)* Juffrouw Allmers, zullen wij een eindje langs het strand lopen? Voor

de allerlaatste keer?

Asta *(neemt haar paraplu)* Ja, kom. Laten we een eindje gaan wandelen.

(Asta en Borgheim gaan de kant uit van het boothuisje. Allmers loopt wat heen en weer. Daarna gaat hij zitten op een steen onder de bomen links op de voorgrond)

Rita *(komt dichterbij en gaat voor hem staan, vouwt de handen)*. Kun jij het begrijpen, Alfred?... dat wij Eyolf verloren hebben?

Allmers *(kijkt bedroefd voor zich uit)* We zullen aan die gedachte moeten wennen.

Rita Ik kan het niet. Ik kan het niet. En dan dat vreselijke beeld, dat me mijn hele leven lang zal bijblijven.

Allmers *(kijkt op)* Welk beeld? Wat heb je gezien?

Rita Ik heb zelf nog niets gezien. Ik heb het alleen van horen zeggen. O..!

Allmers Vertel het me maar meteen.

Rita Ik ging met Borgheim naar de steiger...

Allmers Wat wou je daar doen?

Rita Aan de jongens vragen hoe het gebeurd was.

Allmers Dat weten wij toch.

Rita We kregen meer te weten.

Allmers Zo?

Rita Het is niet waar dat hij meteen verdween.

Allmers. Zeggen ze dat nu?

Rita Ja. Ze zeggen dat ze hem op de bodem hebben zien liggen. Diep in het heldere water.

Allmers *(tandenknarsend)*. En ze hebben hem niet gered!

Rita Dat konden ze wel niet.

Allmers Zij kunnen toch allemaal zwemmen. Zeiden ze hoe hij lag, toen ze hem zagen?

Rita ja. Ze zeiden dat hij op zijn rug lag. En met grote, wijd open ogen.

Allmers. Met open ogen. Maar heel stil?

Rita Ja, heel stil. En toen kwam er iets dat hem wegsleurde. Zij noemden het een stroming.

Allmers (*knikt langzaam*). Dat was dus het laatste dat ze van hem zagen.

Rita (*met een door tranen verstikte stem*) Ja.

Allmers (*dof*) En nooit, nooit zal iemand hem weerzien.

Rita (*snikkend*) Dag en nacht zal ik hem voor me zien, zoals hij daar in de diepte lag.

Allmers Met grote, wijd open ogen.

Rita (*huivert*) Ja, met grote, wijd open ogen. Ik zie ze! Ik zie ze voor me!

Allmers (*staat langzaam op en kijkt haar stil en dreigend aan*) Waren ze boos, die ogen, Rita?

Rita (*wordt bleek*) Boos... !

Allmers (*komt vlak bij haar staan*) Waren het boze ogen die naar boven staarden? Vanuit de diepte?

Rita (*wijkt achteruit*) Alfred!

Allmers (*loopt haar achterna*) Geef antwoord! Waren het boze kinderogen?

Rita (*gilt*) Alfred! Alfred!

Allmers Nu is gebeurd wat je gewenst hebt, Rita.

Rita Wat heb ik gewenst?

Allmers Dat Eyolf er niet meer zijn zou.

Rita Nooit heb ik dat gewenst! Dat Eyolf niet tussen ons staan zou, dat heb ik gewenst.

Allmers Nu ja, voortaan zal hij dat dan ook niet meer doen.

Rita (*zucht, kijkt voor zich uit*). Misschien voortaan meer dan ooit. (*krimpt in elkaar*) O, dat vreselijke beeld!

Allmers (*knikt*) Die boze kinderogen, ja.

Rita (*angstig, wijkt achteruit*) Laat mij met rust, Alfred! Ik ben bang voor je! Nog nooit heb ik je zo gezien.

Allmers (*kijkt haar hard en koud aan*) Verdriet maakt slecht en boosaardig.

Rita (*bang maar toch recalcitrant*) Zo voel ik het ook.

(*Allmers loopt naar rechts en kijkt uit over de fjord. Rita gaat bij de tafel zitten. Korte pauze*)

Allmers (*kijkt haar aan*) Je hebt nooit echt heel innig van hem gehouden. Nooit!

Rita (*koud, maar beheerst*). Eyolf heeft zich nooit echt innig aan mij willen hechten.

Allmers Omdat jij het niet wou.

Rita Jawel. Ik wou het maar al te graag. Maar er stond iemand in de weg. Vanaf het begin.

Allmers (*draait zich helemaal om*) Bedoel je dat ik in de weg stond?

Rita O nee. Niet in het begin.

Allmers (*komt dichterbij*). Wie dan?

Rita Zijn tante.

Allmers Asta?

Rita Ja. Asta stond tussen hem en mij.

Allmers Meen je dat echt, Rita?

Rita Ja, Asta zorgde ervoor dat hij zich aan haar hechtte, zodra het gebeurd was, die ongelukkige val.

Allmers Als ze dat deed, dan deed ze dat uit liefde.

Rita (*heftig*) Juist! En ik wil niet met iemand delen als het over liefde gaat.

Allmers Jij en ik hadden hem samen lief moeten hebben.

Rita (*kijkt hem schamper aan*) Wij? Och, jij hebt eigenlijk ook nooit zo echt veel van hem gehouden.

Allmers (*kijkt haar verbaasd aan*) Heb ik niet...?

Rita Nee, jij ook niet. Eerst ging je zo helemaal in dat boek over de verantwoordelijkheid op.

Allmers (*met nadruk*) Ja, dat is zo. Maar juist dat heb ik voor Eyolf opgeofferd.

Rita Niet uit liefde voor hem.

Allmers Waarom dan, denk je?

Rita Omdat je erg leed onder een gebrek aan zelfvertrouwen. Omdat je begon te twijfelen of je wel een grote taak had om voor te leven.

Allmers (*onderzoekend*) Heb je dat dan aan me kunnen merken?

Rita O, zo langzaam wel ja. En toen had je iets nieuws nodig waaraan je je helemaal zou kunnen wijden. Aan mij had je zeker niet genoeg meer.

Allmers Dat is de wet van de verandering, Rita.

Rita En daarom wou je een wonderkind maken van die kleine, arme Eyolf.

Allmers Dat wou ik niet. Ik wou een gelukkig mens van hem maken. Dat alleen wou ik.

Rita Maar niet uit liefde voor hem. Kijk eens in jezelf! (*een beetje schuw*). En onderzoek eens goed wat eronder en erachter ligt.

Allmers (*ontwikkend*) Je probeert er omheen te praten.

Rita Jij ook.

Allmers (*kijkt haar nadenkend aan*) Als het is zoals jij denkt, is ons kind nooit echt van ons geweest.

Rita Nooit helemaal. Onze liefde was maar half.

Allmers En toch voelen we ons nu erg verdrietig.

Rita (*bitter*) Ja, is dat niet eigenaardig? Zo veel verdriet hebben om een kleine onbekende jongen.

Allmers (*geëmotioneerd*) O, noem hem toch geen onbekende!

Rita (*schudt droevig het hoofd*). Hij is nooit helemaal van ons geweest, Alfred. Noch van mij noch van jou.

Allmers (*bandenwringend*) En nu is het te laat! Te laat!

Rita En zo hopeloos... alles!

Allmers (*windt zich plots op*) Jij bent hier verantwoordelijk voor!

Rita (*komt overeind*) Ik!

Allmers Ja, jij! Het is jouw schuld dat hij werd zoals hij was. Jouw schuld dat hij zich niet redden kon uit het water.

Rita (*afwerend*) Alfred, je mag de schuld niet op mij steken!

Allmers (*meer en meer buiten zichzelf*) Jawel, jawel dat doe ik! Jij was het die het kindje zonder toezicht op de tafel liet liggen.

Rita Hij lag zo zacht in de kussens. En sliep zo rustig. En jij had beloofd op hem te zullen passen.

Allmers Ja, dat had ik. (*zachter*) Maar toen kwam jij, jij, jij,... en lokte me mee naar je kamer.

Rita (*tergend*) Och, zeg toch liever dat je het kind en al de rest vergat.

Allmers (*met ingehouden woede*) Ja, dat is waar. (*zachter*). Ik vergat het kind... in jouw armen!

Rita (*verontwaardigd*) Alfred! Alfred! Dat is afschuwelijk van je!

Allmers (*zachtjes, kijkt haar met gebalde vuisten aan*) Op dat ogenblik veroordeelde je kleine Eyolf tot de dood.

Rita (*wild*). Jij ook! Jij ook! Als dat zo is!

Allmers O ja, roep ook mij ter verantwoording als je wilt. We zijn allebei schuldig. En daarom zat er toch vergelding in Eyolfs dood.

Rita Vergelding?

Allmers (*beheerster*) Ja. Een oordeel over jou en mij. Nu krijgen we wat ons toekomt. Verborg en laf berouw heeft ervoor gezorgd dat we bang waren van hem toen hij nog leefde. Wilden dat ding waarmee hij zich moest voortslepen niet zien...

Rita (*zacht*) Zijn kruk.

Allmers Juist ja... en wat wij nu droefheid en smart noemen is het knagen van ons geweten, Rita. En niets anders.

Rita (*kijkt hem radeloos aan*) Ik denk dat de vertwijfeling die we nu voelen uiteindelijk tot krankzinnigheid voor ons allebei zal leiden. Want het valt nooit meer goed te maken.

Allmers (*kalmer*) Ik heb van Eyolf gedroomd vannacht. Het leek alsof ik hem van de kade naar boven zag komen. Hij liep erg snel, net zoals de andere jongens. Er was dus niets met hem gebeurd. Helemaal niets. De pijnlijke werkelijkheid was dus maar een droom, dacht ik. O, ik prees en dankte...(*bij houdt zich in*) Hm...

Rita (*kijkt hem aan*) Wie?

Allmers (*ontwijkend*) Wie... ?

Rita Ja, wie prees en dankte je?

Allmers (*afwijzend*) Ik was maar aan het dromen, weet je...

Rita Iemand, in wie je zelf niet gelooft?

Allmers Het kwam zomaar in me op. Ik lag maar gewoon te slapen, weet je.

Rita (*verwijdend*) Je mag me niet aan het twijfelen brengen, Alfred.

Allmers Zou ik er goed aan gedaan hebben, als ik je verder door het leven had laten gaan met zinloze illusies?

Rita Voor mij zou dat beter geweest zijn. Want dan had ik toch iets gehad om me te troosten. Nu loop ik doelloos rond.

Allmers (*kijkt haar aandachtig aan*) Als je nu de keus had... Als je Eyolf zou kunnen volgen naar

waar hij nu is... ?

Rita Ja? Wat dan?

Allmers Als je zeker zou zijn dat je hem terugvinden zou, hem herkennen, hem begrijpen... ?

Rita Ja, wat dan?

Allmers Zou je dan uit vrije wil de sprong wagen? Vrijwillig alles hier achter je laten? Afstand doen van je hele aardse leven? Zou je dat doen, Rita?

Rita (*zachtjes*) Nu dadelijk?

Allmers Ja, vandaag nog. Nu meteen. Geef antwoord. Zou je?

Rita (*aarzelend*) Ik weet het niet, Alfred... Nee, ik geloof dat ik eerst nog een tijdlang bij jou zou willen blijven.

Allmers Ter wille van mij?

Rita Ja, alleen daarom.

Allmers Maar later dan? Zou je? Geef antwoord!

Rita Och, wat moet ik daarop antwoorden? Ik zou je immers nooit kunnen verlaten. Nooit! Nooit!

Allmers Maar als ik nu eens naar Eyolf toeging? En je de volledige zekerheid had dat je ons daar allebei terug zou vinden. Zou je dan bij ons komen?

Rita Dat zou ik willen. Heel graag zelfs! Maar...

Allmers Nu?

Rita (*zachtjes kreunend*) Dat zou ik niet kunnen. Dat voel ik. Nee, nee; dat zou ik onmogelijk kunnen. Niet voor alle hemelse zaligheden!

Allmers Ik ook niet.

Rita Nee toch? Dat zou jij ook niet kunnen.

Allmers Nee. Want we leven en horen hier op aarde thuis.

Rita Ja, hier vinden we het soort geluk dat wij begrijpen.

Allmers (*somber*) Och, het geluk, wel...

Rita Je bedoelt zeker dat er voor ons toch nooit meer geluk te vinden zal zijn (*kijkt hem vragend aan*) Maar als? (*heftig*) Nee, nee, ik durf het niet te zeggen! Er zelfs niet aan te denken.

Allmers Zeg het, Rita. Zeg het gewoon.

Rita (*aarzelend*) Zouden wij het niet kunnen proberen? Zouden we hem niet kunnen vergeten?

Allmers Eyolf vergeten?

Rita Het berouw en de wroeging vergeten, bedoel ik.

Allmers Zou jij dat willen?

Rita Ja. Als het mogelijk was (*hartstochtelijk*) Want zoals het nu is, dat kan ik niet volhouden! O, kunnen we dan niets vinden dat ons dit kan doen vergeten?

Allmers (*schudt het hoofd*) Wat zou dat dan moeten zijn?

Rita Een lange reis bijvoorbeeld?

Allmers Een lange reis? Jij, die zich nergens anders thuis voelt dan net hier?

Rita Veel mensen uitnodigen dan? Stijlvol leven? Een leven leiden dat verdooft en bedwelmt.

Allmers Dat soort leven kan ik niet leiden... Nee, dan neem ik liever mijn werk weer op, en probeer het op die manier.

Rita (*scherp*) Je werk? Dat wat zo vaak als een muur tussen ons heeft gestaan?

Allmers (*langzaam, kijkt haar strak aan*) Van nu af aan moet zal er altijd een muur staan tussen ons.

Rita Waarom?

Allmers Misschien is het wel zo dat een paar grote, wijdgeopende kinderoogen dag en nacht naar ons kijken.

Rita (*huiverend, zachtjes*) Alfred, wat een vreselijke gedachte!

Allmers Onze liefde was een alles verterend vuur. Nu moet die gedoofd...

Rita Gedoofd?

Allmers (*hard*) Ze is al gedoofd in een van ons.

Rita (*als versteend*) En dat durf je me zomaar te zeggen!

Allmers (*zachter*) Ze is dood, Rita. Maar in wat ik nu in mijn medeplichtigheid en boetedrang voor je voel, schemert iets door als een wederopstanding.

Rita (*woedend*) Och, wat moet ik met een wederopstanding!

Allmers Rita!

Rita Ik ben een mens van vlees en bloed! Geen dagdromer met vissenbloed in mijn aders.

(bandendwingend) En levenslang opgesloten zitten vol berouw en wroeging! Opgesloten zitten met iemand die niet meer van mij is, van mij, van mij!

Allmers Zo moest het ooit eindigen, Rita.

Rita Moest het zo eindigen! Wat als een allesverterende begeerte tussen ons begon!

Allmers Bij mij was er aanvankelijk geen sprake van een allesverterende begeerte.

Rita Wat voelde je dan aanvankelijk voor mij?

Allmers Ik was bang van je.

Rita Dat kan ik begrijpen. Maar hoe heb je dat dan overwonnen?

Allmers *(stil)* Je was zo verrukkelijk mooi, Rita.

Rita *(kijkt hem onderzoekend aan)* Was het dat alleen, Alfred, dat alleen?

Allmers *(met zelfoverwinning)* Nee, er was nog iets.

Rita *(opgewonden)* Ik denk dat ik weet wat het was... "Het goud en de groene bossen" zoals jij het noemt. Was het dat, Alfred?

Allmers Ja.

Rita *(kijkt hem vol verwijt aan)* Hoe kon je... o, hoe kon je toch!

Allmers Ik moest ook aan Asta denken.

Rita *(heftig)* Asta, ja. *(bitter)* Het was dus eigenlijk Asta die ons bij elkaar bracht.

Allmers Zij wist nergens van. Zij heeft er zelfs nu nog niet het minste idee van.

Rita *(vijandig)* Dat doet er niet toe! Het was toch Asta! *(kijkt schamper opzij)* Of nee, kleine Eyolf was het. Kleine Eyolf!

Allmers Eyolf?

Rita Ja, noemde je haar vroeger niet Eyolf? Ik geloof dat je me dat eens verteld hebt, in een intiem moment *(komt moment dichterbij)* Weet je dat nog, dat verrukkelijke, intieme moment, Alfred?

Allmers *(wijkt terug, vol afschuw)* Ik weet niets meer! Wil niets meer weten!

Rita *(loopt hem achterna)* Het was toen je andere Eyolf kreupel werd!

Allmers *(dof, leunt tegen de tafel)* De vergelding.

Rita *(dreigend)* Ja, de vergelding!

(Asta en Borgheim komen terug van het boothuis. Zij heeft enkele waterlelies in haar hand)

Rita *(beheerst)* Zo, Asta, hebben jij en meneer Borgheim nu alles gezegd wat er te zeggen valt?

Asta O, ja, zo ongeveer toch. *(Ze zet haar paraplu neer en legt de bloemen op een stoel)*

Borgheim Juffrouw Allmers was nogal kort van stof tijdens de wandeling.

Rita Nee toch? Alfred en ik hebben in elk geval genoeg gepraat...

Asta *(ze kijkt gespannen van de een naar de ander)* Wat bedoel je daarmee?

Rita Genoeg gepraat voor ons hele verdere leven *(verandert van onderwerp)* Maar laten we nu alle vier naar boven gaan. Wij tweeën hebben voortaan gezelschap nodig. We redden het niet meer alleen.

Allmers Ja, gaan jullie twee al maar vast vooruit. *(draait zich om)* Maar met jou moet ik eerst nog even praten, Asta.

Rita *(kijkt hem aan)* Zo? Nu, kom jij dan maar met me mee, meneer Borgheim.

(Rita en Borgheim volgen het bospad naar boven)

Asta *(angstig)* Alfred, wat is er aan de hand?

Allmers *(somber)* Ik hou het hier niet langer uit... dat is er aan de hand!

Asta Hier? Bedoel je met Rita?

Allmers Ja. Rita en ik kunnen niet langer samen blijven.

Asta *(schudt aan zijn arm)* Maar, Alfred, zeg toch niet zulke vreselijke dingen!

Allmers Wat ik zeg is waar. Wij maken elkaar maar slecht en boosaardig.

Asta *(pijnlijk aangedaan)* O, nooit, nooit had ik zoiets vermoed!

Allmers Het is me ook pas vandaag duidelijk geworden.

Asta En nu wil je, ja, wat wil je eigenlijk, Alfred?

Allmers Ik wil weg van hier. Ver weg... van alles weg.

Asta En dan helemaal alleen zijn... helemaal alleen op de wereld?

Allmers *(knikt)* Zoals vroeger, ja.

Asta Maar je bent helemaal niet geschikt om alleen te zijn!

Allmers Vroeger was ik dat in elk geval wel.

Asta Vroeger, ja. Maar toen was ik bij je.

Allmers (*wil haar hand vastnemen*) Ja. En bij jou wil ik nu ook weer terugkomen.

Asta (*laat het niet toe*) Terugkomen! Nee, nee, Alfred! Dat kan geen sprake van zijn!

Allmers (*kijkt haar bedroefd aan*) Borgheim staat dus toch tussen jou en mij?

Asta (*enigszins boos*) Nee, dat niet! Je vergist je!

Allmers Goed. Dan kom ik bij je, mijn lieve, lieve zus. Ik moet naar jou terug. Weer thuis zijn bij jou om ontsmet te worden na mijn leven met...

Asta (*verontwaardigd*) Alfred, dat is heel unfair tegenover Rita!

Allmers Ik heb me unfair tegenover haar gedragen. Maar niet op deze manier. O, denk toch eens na, Asta! Denk eens terug aan onze tijd samen. Was dat niet een lange feestdag van begin tot einde?

Asta Ja, Alfred, dat was het. Maar zoiets beleef je niet tweemaal.

Allmers (*bitter*) Geloof je dat het huwelijk mij zo onherstelbaar verdorven heeft?

Asta (*kalm*) Nee, dat geloof ik niet.

Allmers Laten we dan weer leven zoals toen.

Asta (*beslist*) Dat kunnen wij niet, Alfred.

Allmers Dat kunnen wij wel. Want de liefde tussen broer en zus...

Asta (*gespannen*) Wat is daarvan?

Allmers Dat is de enige relatie waarop de tijd geen vat heeft.

Asta (*zacht, bevend*) Maar als de relatie tussen ons niet...

Allmers Niet...?

Asta niet dat soort relatie is?

Allmers (*staart haar verbaasd aan*) Niet dat soort relatie is? Meisje, wat bedoel je daarmee?

Asta Ik kan het je maar best dadelijk vertellen, Alfred.

Allmers Ja, doe dat maar.

Asta Die brieven van moeder die daar in de map liggen...

Allmers Ja?

Asta Die moet je lezen... als ik weg ben.

Allmers Waarom?

Asta *(weet niet wat te zeggen)*. Dan zul je zien, dat ...

Allmers Nou... ?

Asta dat ik niet het recht heb om de naam van je vader te dragen.

Allmers Asta! Wat vertel je daar toch?

Asta Lees de brieven. Dan zul je het zien. En het begrijpen... en misschien ook... mijn moeder vergeven.

Allmers *(grijpt naar zijn hoofd)* Ik kan het niet begrijpen. Het dringt niet tot me door. Jij, Asta, zou dus niet...

Asta Je bent mijn broer niet, Alfred.

Allmers *(snel, half koppig, kijkt haar aan)* Nu ja, wat betekent dat nu eigenlijk voor onze relatie? Alles wel beschouwd helemaal niets.

Asta *(hoofdschuddend)* Het verandert alles, Alfred. Onze relatie is niet meer die van broer en zus.

Allmers Dat is juist. Maar daarom nog even verheven. En verheven zal ze altijd blijven.

Asta Vergeet niet dat die nu valt onder de wet van de verandering, zoals je daar straks zei.

Allmers *(kijkt haar onderzoekend)* Bedoel je daarmee dat...?

Asta *(stil, innig ontroerd)* Geen woord meer, mijn lieve, lieve Alfred... *(neemt de bloemen van de stoel)*. Zie je deze waterlelies?

Allmers *(knikt langzaam)*. Het is een soort die opschiet uit de diepste bodem van het water.

Asta Ik heb ze geplukt in het meertje. Daar waar het uitloopt in de fjord. *(geeft ze hem)* Wil je ze hebben, Alfred?

Allmers *(neemt ze aan)* Dank je.

Asta *(met ogen vol tranen)* Ze zijn als een laatste groet van... van "kleine Eyolf".

Allmers *(kijkt haar aan)* Van Eyolf daarginds? Of van jou?

Asta *(zachtjes)* Van ons allebei *(neemt haar paraplu)* Ga nu mee naar Rita.

(Ze loopt het bospad op)

Allmers *(neemt zijn hoed van de tafel en fluistert bedroefd)* Asta... Eyolf... Kleine Eyolf! *(Volgt haar)*

EINDE VAN HET TWEEDE BEDRIJF

DERDE BEDRIJF

Een met struikgewas begroeid heuveltje in Allmers tuin. Op de achtergrond een steile helling (met een bekwerk,) naar beneden. Links een trap naar beneden. Weids uitzicht over de fjord, die in de diepte ligt. Een vlaggenstok met touwen, maar zonder vlag, aan het bekwerk. Vooraan rechts een prieel dat met klimplanten en wilde wingerd begroeid is. Daarvoor een bank. Een late zomeravond met heldere hemel en langzaam vallende duisternis.

Asta zit op de bank met haar handen in haar schoot. Zij heeft haar manteltje aan en haar hoed op, heeft haar parasol naast zich neergelegd en draagt een klein reistasje aan een riem over haar schouder.

Borgheim komt van linksachter op. Ook hij heeft zijn reistas over zijn schouder. Onder zijn arm draagt hij een opgerolde vlag.

Borgheim (*ziet Asta zitten*) O, zit je hier boven?

Asta Ik geniet voor de laatste keer van het uitzicht.

Borgheim Dan was het maar goed dat ik hier ook eens kwam kijken.

Asta Heb je naar me gezocht?

Borgheim Ja, ik wou graag afscheid van je nemen... voor nu toch. Maar niet voor de laatste keer, hoop ik.

Asta (*glimlacht zacht*) Je bent wel halsstarrig.

Borgheim Dat moet iemand die wegen aanlegt zijn.

Asta Heb je Alfred nog gezien? Of Rita?

Borgheim Ja, allebei.

Asta Samen?

Borgheim Nee, apart.

Asta Wat ga je met die vlag doen?

Borgheim Mevrouw heeft me gevraagd die te hijsen.

Asta De vlag hijsen nu?

Borgheim Halfstok. Dag en nacht moet ze nu daar hangen, zei ze.

Asta (*zucht*) Arme Rita! Arme Alfred!

Borgheim (*bezig met de vlag*) Kun je het over je hart krijgen om weg te gaan? Ik vraag dat omdat ik zie dat je klaar lijkt om te vertrekken.

Asta (*bijna fluisterend*) Ik moet weg.

Borgheim Ja, als je moet...

Asta En jij vertrekt ook nog vannacht.

Borgheim Ik moet wel. Ik ga met de trein. Jij ook?

Asta Nee. Ik ga met de boot.

Borgheim (*kijkt haar even aan*) Ieder gaat dus zijn eigen weg.

Asta Ja (*ze kijkt terwijl hij de vlag halfstok hijst. Als hij klaar is gaat hij naar haar toe*)

Borgheim Juffrouw Asta... je kunt zich niet voorstellen hoeveel verdriet ik heb over kleine Eyolf.

Asta (*kijkt naar hem op*) Dat kan ik me heel goed voorstellen.

Borgheim En dat voelt zo erg aan. Want treurig zijn ligt eigenlijk niet in mijn aard.

Asta (*kijkt naar de vlag*) Mettertijd gaat dat wel voorbij... alles. Alle verdriet.

Borgheim Alle verdriet? Gelooft je dat?

Asta Net als een stortbui. Als je maar ver genoeg weg bent, dan...

Borgheim Dat zou dan al heel ver weg moeten zijn.

Asta En dan heb je immers ook je grote, nieuwe weg.

Borgheim Maar niemand om me daarbij te helpen.

Asta O, je zult zeker wel iemand vinden.

Borgheim (*schudt het hoofd*) Niemand. Niemand om de vreugde mee te delen. Want dat is het voornaamste... de vreugde.

Asta Niet de moeite en het ongemak?

Borgheim Och, daar heb je niemand anders voor nodig!

Asta Maar de vreugde, die moet met iemand anders gedeeld worden, vind je?

Borgheim Ja, blij zijn betekent niets als je het niet met iemand kunt delen.

Asta O ja... daar hebt u een punt.

Borgheim Natuurlijk kun je wel een tijdlang alleen genieten van je geluk. Maar op de duur voldoet dat niet. Nee, om echt gelukkig te zijn moet je met twee zijn.

Asta Met twee maar? Nooit met meer? Met velen?

Borgheim Ziet u... dat is weer iets heel anders... Asta... zie je het echt niet zitten om vreugde en geluk en ongemak met maar één iemand te delen?

Asta Ik heb het al een keer geprobeerd.

Borgheim Echt?

Asta Ja, met mijn broer... toen Alfred en ik samenwoonden.

Borgheim Nu ja, met je broer. Maar dat is toch heel wat anders. Dat lijkt me nu eerder tevreden zijn dan gelukkig zijn.

Asta Toch was het heerlijk.

Borgheim Ja, zie je, je vond dat heerlijk. Maar stel je even voor dat hij niet je broer geweest was!

Asta (*wil overeind komen maar blijft zitten*) Dan zouden wij toch nooit zo samengewoond hebben. Want ik was toen nog een kind. En hij ook nog niet veel meer.

Borgheim (*na een ogenblik*) Was die tijd echt zo heerlijk?

Asta Neem dat maar van me aan!

Borgheim Heb je toen iets beleefd, dat je echt blij en gelukkig maakte?

Asta O veel! Zo onnoemelijk veel!

Borgheim Vertel me daar wat meer over, juffrouw Asta.

Asta Eigenlijk waren het allemaal maar kleinigheden.

Borgheim Zoals bijvoorbeeld?

Asta Bijvoorbeeld toen Alfred zijn examen afgelegd had en zo'n mooi resultaat behaald had. En na een poosje een betrekking kreeg aan een school. Of wanneer hij zat te schrijven aan een artikel en het me voorlas. En het dan later in een tijdschrift geplaatst kreeg.

Borgheim Ja, ik begrijp wel dat het een heerlijk, vredig leven moet zijn geweest. Broer en zus die samen hun vreugde delen (*hoofdschuddend*) Alleen begrijp ik niet goed dat je broer je in de steek gelaten heeft, Asta.

Asta *(met onderdrukte emotie)* Alfred is immers getrouwd.

Borgheim Was dat niet zwaar voor je?

Asta Ja, in het begin wel. Het leek of ik hem ineens helemaal verloren had.

Borgheim Nu, gelukkig was dat niet het geval.

Asta Nee.

Borgheim Maar toch. Dat hij het kon doen. Trouwen, bedoel ik. Terwijl hij je alleen voor zich kon houden!

Asta *(kijkt voor zich uit)* De wet van de verandering gold ook voor hem, denk ik.

Borgheim De wet van de verandering?

Asta Zo noemt Alfred het.

Borgheim Pff, dat moet dan wel een heel domme wet zijn! Daar geloof ik niet aan... absoluut niet!

Asta *(komt overeind)* Misschien zul je er mettertijd wel in geloven.

Borgheim Nooit van mijn leven! *(nadrukkelijk)* Maar luister nu eens, juffrouw Asta! Wees nu verstandig... voor deze ene keer. Op dit punt, bedoel ik.

Asta *(onderbreekt hem)* Nee, nee, laten we daar niet weer over beginnen!

Borgheim *(laat zich niet van de wijs brengen)* Asta, ik kan je zo maar niet loslaten. Je broer heeft nu immers alles gekregen wat hij wou. Hij is heel tevreden zonder je. Mist je helemaal niet... En nu komt dit er nog bij... dat in een klap je hele situatie hier in huis verandert...

Asta *(schrikt)* Wat bedoel je daarmee?

Borgheim De dood van het kind. Wat anders?

Asta *(berpakt zich)* Kleine Eyolf is weg, ja.

Borgheim En wat heb je hier dan eigenlijk nog te doen? Voor het arme kereltje kun je niet meer te zorgen. Geen plichten, geen verplichtingen hoe dan ook.

Asta O, ik smeed je, m'n beste Borgheim, dring toch niet zo aan!

Borgheim Jawel; ik zou toch wel gek zijn mocht ik niet al het mogelijke proberen. Binnenkort verlaat ik de stad. Ik zie je daar misschien niet meer. Zie je misschien heel lang niet meer terug. En wie weet wat er in die tussentijd gebeuren kan?

Asta *(glimlacht droevig)* Bent u misschien toch bang voor die wet van de verandering?

Borgheim Nee, helemaal niet *(lacht bitter)* Er valt dan ook niets te veranderen. Bij jou, bedoel

ik. Want je geeft toch niet veel om me, dat zie ik wel.

Asta Je weet heel goed dat dat wel het geval is.

Borgheim Ja, maar toch lang niet genoeg. Niet zoals ik het wil. *(heftiger)* Lieve god, Asta, dat is toch zo ongelooflijk dom van je! Na vandaag, morgen misschien al, ligt het geluk op ons te wachten. En we laten het liggen! Zullen we daar later geen spijt van hebben, Asta?

Asta *(stil)* Ik weet het niet. Maar toch moeten we afstand doen van alle blijde verwachtingen.

Borgheim *(beheerst zich)* Dus ik moet mijn wegen alleen bouwen?

Asta *(bartelijke)* O, ik wou echt zo graag dat ik erbij kon zijn! Je bijstaan in moeilijkheden. De vreugde met je delen...

Borgheim Zou je doen als je het kon?

Asta Zeker.

Borgheim Maar je kunt het dus niet?

Asta *(kijkt neer)* Zou je tevreden zijn met me maar half te hebben?

Borgheim Nee. Ik moet je helemaal hebben.

Asta *(kijkt hem aan en zegt stil)* Dan kan ik niet.

Borgheim Vaarwel dan, Asta.

(Hij wil weggaan. Allmers komt links achteraan de heuvel op. Borgheim blijft staan)

Allmers *(nog tijdens het naar boven komen; hij wijst en, vraagt gedempt)* Zit Rita in het prieel?

Borgheim Nee, alleen juffrouw Asta.

Asta *(gaat naar hem toe)* Zal ik naar beneden lopen en haar hierheen zenden?

Allmers *(afwerend)* Nee, nee, nee, laat maar. *(tegen Borgheim)* Heb jij die vlag daar gehesen?

Borgheim Ja. Mevrouw had het me gevraagd. Daarom ben ik naar boven gekomen.

Allmers Vertrek je vannacht?

Borgheim Ja. Vannacht ga ik voorgoed weg.

Allmers *(kijkt naar Asta)* En voor goed gezelschap op reis heb je toch wel gezorgd, vermoed ik?

Borgheim *(schudt het hoofd)* Ik reis alleen.

Allmers *(verrast)* . Alleen!

Borgheim Moederziel alleen.

Allmers (*afwezig*) Ah?

Borgheim Helemaal alleen.

Allmers Er zit iets in gruwelijks in alleen zijn. Het idee doet me huiveren...

Asta Maar Alfred, jij bent toch niet alleen.

Allmers Ook dat kan iemand doen huiveren, Asta.

Asta (*angstig*) O, zeg zoiets toch niet! Denk toch zo niet!

Allmers (*luistert niet naar haar*) Maar als je dus niet meegaat...? Als er niets is dat je bindt? Waarom wil je dan niet hier blijven bij mij en bij Rita?

Asta (*onrustig*) Nee, dat kan ik niet. Ik moet nu dringend naar de stad.

Allmers Maar niet verder dan de stad, hoor je me, Asta.

Asta Ja.

Allmers En belof me dan dat je gauw weer terugkomt.

Asta (*snel*) Nee, dat durf ik je voorlopig niet beloven.

Allmers Goed. Zoals je wilt. Dan zien wij elkaar daar wel!

Asta (*smeekend*) Maar, Alfred, je moet nu hier blijven bij Rita!

Allmers (*antwoordt niet, wendt zich tot Borgheim*) Het is misschien maar beter voor je om alleen te vertrekken.

Borgheim (*dwaars*) O, hoe kun je nu zoiets zeggen!

Allmers Jawel, want je kunt nooit weten wie je later nog ontmoet... onderweg.

Asta (*onvillekeurig*) Alfred!

Allmers De juiste reisgezel. Als het te laat is. Te laat.

Asta (*zachtjes, bevend*) Alfred! Alfred!

Borgheim (*kijkt de anderen om de beurt aan*) Wat betekent dat? Ik begrijp niet...

(*Rita komt van linksachter op*)

Rita (*klagend*) O, loop toch niet allemaal van me weg!

Asta (*gaat naar haar toe*) Je wou toch liefst alleen zijn, zei je...

Rita Ja, maar ik durf niet. Het wordt nu al zo akelig donker. Het lijkt alsof grote, wijdgeopende ogen mij aankijken!

Asta (*zacht, deelnemend*) Al was dat nu zo, Rita? Voor die ogen moet je toch niet bang zijn.

Rita O, hoe kun je dat nu zeggen. Niet bang zijn!

Allmers (*dringend*) Asta, ik smeeek je... blijf in ieder geval hier ... bij Rita!

Rita Ja! En bij Alfred ook! Doe het! Toe, doe het, Asta!

Asta (*in tweestrijd*) O, ik zou het zo dolgraag doen...

Rita Wel, doe het dan! Want Alfred en ik kunnen de droefheid en het verlies niet alleen dragen.

Allmers (*somber*) Zeg liever de wroeging en het berouw.

Rita Hoe je het dan ook noemen wilt, wij beiden kunnen het niet alleen meer dragen. O, Asta, ik smeeek je! Blijf hier en help ons! Neem Eyolfs plaats in...

Asta (*terugnijkend*) Eyolfs plaats!

R

Rita Ja, Alfred, mag ze dat niet?

Allmers Als ze het wil en kan.

Rita Je noemde haar immers vroeger je "kleine Eyolf" (*grijpt haar hand*) Voortaan moet je onze Eyolf zijn, Asta! Eyolf, zoals je vroeger was!

Allmers (*probeert zich te beheersen*) . Blijf en deel je leven met ons, Asta. Met Rita. Met mij. Met mij, je broer!

Asta (*resoluut, trekt haar hand terug*) Nee. Ik kan het niet. (*wendt zich tot Borgheim*) Hoe laat gaat de boot?

Borgheim Nu meteen.

Asta Dan moet ik aan boord. Wil je met me meegaan?

Borgheim (*met onderdrukte vreugde*) Of ik dat wil? Natuurlijk!

Asta Kom dan.

Rita (*langzaam*) Ah, zo. Ja, dan kun je niet bij ons blijven.

Asta (*valt haar om de hals*) Bedankt voor alles, Rita! (*gaat naar Allmers en neemt zijn hand vast*) Alfred, vaarwel ! Duizend keer vaarwel!

Allmers *(fluisterend, gespannen)* Wat is dat, Asta? Het lijkt wel een vlucht.

Asta *(stil, angstig)* Dat is het ook.

Allmers Een vlucht ... voor mij?

Asta *(fluisterend)*. Ja, voor jou... en voor mezelf!

Allmers *(wijkt terug)* Ah!

(Asta rent snel weg. Borgheim zwaait met zijn hoed en volgt haar. Rita leunt tegen de ingang van het prieel. Allmers loopt erg geëmotioneerd naar het hekwerk en blijft daar staan, terwijl hij naar beneden tuurt. Pauze)

Allmers *(probeert zijn kalmte te herwinnen)* Daar komt de boot. Kijk daar, Rita.

Rita Ik durf niet te kijken.

Allmers Durf je niet?

Rita Nee. Want hij heeft een rood oog. En een groen ook. Grote, gloeiende ogen.

Allmers Och, het zijn immers maar de lichten!

Rita Vanaf nu zijn het ogen. Voor mij. Ze staren, staren vanuit het donker... en in het donker ook.

Allmers Nu legt hij aan.

Rita Waar legt hij vanavond aan?

Allmers *(gaat dichterbij haar staan)* Aan de steiger, zoals altijd, Rita...

Rita *(richt zich op)* Hoe kan hij daar nu aanleggen!

Allmers Dat moet hij toch!

Rita Maar het was toch daar, dat Eyolf...! Hoe kan hij daar nu aanleggen!

Allmers Ja, het leven is meedogenloos, Rita.

Rita De mensen zijn ongevoelig. Ze ontzien niemand. De levenden noch de doden.

Allmers Dat is waar. Het leven gaat zijn gewone gang. Net alsof er niets gebeurd was.

Rita *(kijkt voor zich uit)* Er is ook niets gebeurd. Voor de anderen. Alleen maar voor ons.

Allmers *(voelt opnieuw de pijn)* Ja, Rita. En hoed nutteloos was het, dat je hem ter wereld bracht met zoveel moeite en pijn. Want nu is hij weg... zonder enig spoor na te laten.

Rita Alleen de kruk is teruggevonden.

Allmers (*heftig*) O, stil toch! Ik kan dat woord niet horen!

Rita (*klagend*) O, ik kan de gedachte niet verdragen, dat hij er niet meer is!

Allmers (*koud en bitter*) Je kon hem zo goed missen toen je hem nog had. Halve dagen lang keek je soms helemaal niet naar hem om.

Rita Omdat ik toen wist dat ik hem kon zien wanneer ik wou.

Allmers Ja. Zo hebben we de korte tijd met Eyolf verknoeid.

Rita (*luistert, angstig*) Hoor je, Alfred? Nu luiden de klokken weer!

Allmers (*kijkt voor zich uit*) Dat is de scheepsklok. Over enkele ogenblikken vertrekt de boot.

Rita Dat bedoel ik niet. De hele dag heb ik ze al gehoord... Nu luiden ze weer!

Allmers (*gaat naar haar toe*) Je vergist je, Rita.

Rita Nee, ik hoor het duidelijk. Ze klinken als doodsklokken. Langzaam. Langzaam. En altijd dezelfde woorden.

Allmers Woorden? Welke woorden?

Rita (*geeft met het hoofd knikkend de maat aan*) "De kruk drijft", "De kruk drijft". Jij moet het toch ook kunnen horen, lijkt me.

Allmers (*schudt het hoofd*). Ik hoor niets. En er is ook niets.

Rita Je mag zeggen wat je wilt. Ik hoor het duidelijk.

Allmers (*kijkt over de balustrade*) Nu zijn ze aan boord. Rita. De boot vaart naar de stad.

Rita O, dat je het toch niet hoort! "De kruk drijft", "De kruk..."

Allmers (*komt bij haar*) Blijf niet luisteren naar wat er niet is. Asta en Borgheim zijn nu aan boord. En al onderweg. Asta is weg.

Rita (*kijkt hem schuw aan*) Nu zal jij zeker ook wel gauw weggaan?

Allmers (*snel*) Wat wil je daarmee zeggen?

Rita Dat je je zus wel zult volgen.

Allmers Heeft Asta iets gezegd?

Rita Nee. Maar je zei zelf dat het eigenlijk om Asta was dat... dat wij bij elkaar gekomen zijn.

Allmers Ja, maar jij hebt ervoor gezorgd dat ik gebleven ben. Al die jaren zijn we samen gebleven.

Rita Och, in jouw ogen ben ik niet... niet meer... zo betoverend mooi als vroeger.

Allmers De wet van de verandering zou ons misschien toch bij elkaar kunnen houden.

Rita (*knikt langzaam*) Ik ben veranderd. En dat voelt pijnlijk aan.

Allmers Pijnlijk?

Rita Ja; net zoals bij een geboorte.

Allmers Dat is zo. Of misschien is het een wederopstanding. De overgang naar een hoger leven.

Rita (*kijkt treurig voor zich uit*). Ja, met het verlies van al het geluk dat het leven ons gaf.

Allmers Dat verlies kan winst worden.

Rita Och, praatjes! Lieve hemel, we zijn toch maar mensen van vlees en bloed!

Allmers Maar ook wel verwant met de zee en de hemel, Rita.

Rita Jij misschien. Ik niet.

Allmers O jawel! Jij meer dan je zelf beseft.

Rita (*komt een stap dichterbij*) Zeg, Alfred, zou je je werk niet weer kunnen opnemen?

Allmers Dat werk waar jij altijd zo'n hekel aan had?

Rita Ik ben minder veeleisend geworden. Ik ben bereid je te delen met je boek.

Allmers. Waarom?

Rita Om je hier bij mij te houden. Dicht bij me.

Allmers Och, ik kan je zo weinig helpen, Rita.

Rita Maar misschien zou ik jou kunnen helpen.

Allmers Met mijn werk, meen je?

Rita Nee. Om samen te leven.

Allmers (*hoofdschuddend*) Ik denk niet dat ik een leven heb om te leven.

Rita Om je te helpen het leven draaglijk te maken dan.

Allmers (*somber, als tegen zichzelf*) Ik denk dat het voor ons allebei het best zou zijn als wij uit elkaar gingen.

Rita (*kijkt hem onderzoekend aan*) Waar zou je dan naartoe gaan? Misschien toch naar Asta?

Allmers Nee. Naar Asta nooit meer.

Rita Waarheen dan?

Allmers Naar boven in de eenzaamheid.

Rita Naar de bergen? Is het dat wat je bedoelt?

Allmers Ja.

Rita Maar dat is nu toch maar dromerij, Alfred! Daarboven zou je immers niet kunnen leven.

Allmers En toch trekt het mij nu erg aan.

Rita Waarom dan wel?

Allmers Ga zitten. Dan zal ik je iets vertellen.

Rita Iets wat je daarboven is overkomen?

Allmers Ja.

Rita En dat je voor Asta en mij verzwegen hebt?

Allmers Ja.

Rita Och, je bent ook altijd zo gesloten. Wees toch zo niet, Alfred

Allmers Ga daar zitten. Dan zal ik het je vertellen.

Rita Ja; vertel maar.

(ze gaat zitten op de bank bij het prieel)

Allmers Ik was alleen daarboven. Midden in het hooggebergte. Toen kwam ik aan een groot, afgelegen bergmeer. En dat water moest ik over. Maar dat kon ik niet. Want er waren boten noch mensen.

Rita En toen?

Allmers Toen sloeg ik op goed geluk een zijdal in. Want daar, dacht ik, moest een weg zijn over de hoogten en tussen de toppen door. En dan naar beneden aan de andere kant van het meer.

Rita Toen ben je zeker verdwaald?

Allmers Ja; ik ging de verkeerde richting uit. Want een weg of pad was er niet. En ik liep de hele dag. En ook de hele nacht. En uiteindelijk dacht ik, dat ik nooit meer een mens zou zien.

Rita En toen dacht je aan ons?

Allmers Nee, dat deed ik niet.

Rita Niet?

Allmers Nee. Dat was zo vreemd. Het was of jij en Eyolf ver, heel ver van mij weg waren geraakt. En Asta ook.

Rita Maar waar dacht je dan aan?

Allmers Ik dacht niet. Ik liep en sleepte me voort langs afgronden en genoot van de vrede en het welbehagen dat de dat het doodsgedoevele me gaf.

Rita (*springt op*) O, gebruik die woorden toch niet voor iets dat zo afschuwelijk is!

Allmers Dat was wat ik voelde. Volstrekt geen angst. Het leek alsof de dood en ik samen liepen als twee goede reisgezellen. Alles leek me zo natuurlijk, zo eenvoudig toen. In mijn familie worden de mensen meestal niet oud...

Rita Hou nu toch op, Alfred! Je hebt er het gelukkig goed vanaf gebracht.

Allmers Ja; opeens was ik waar ik zijn moest. Aan de overkant van het water.

Rita Het is een nacht vol verschrikkingen voor je geweest, Alfred. Maar nu achteraf wil je dat niet toegeven.

Allmers Die nacht heb ik mijn besluit genomen. Ik draaide me om en liep recht naar huis. Naar Eyolf.

Rita (*zachtjes*) Te laat.

Allmers Ja. Want mijn reisgezel had hem meegenomen. Toen gruwde ik van hem. Gruwde van alles. Ook van alles dat we niet achter ons durven te laten. In die zin zijn we allebei aan de aarde gehecht, Rita.

Rita (*met iets van vreugde in haar stem*) Zie je wel: jij ook? (*komt dichterbij*) Laten we toch maar samen het leven leven zo lang dat mogelijk is!

Allmers (*haalt de schouders op*) Leven, jawel! En niets hebben om het leven mee te vullen. Alles verlaten en leeg ... waar ik ook kijk.

Rita (*angstig*) Vroeg of laat ga je van me weg, Alfred! Ik voel het! En ik kan het aan je zien ook. Je gaat van mij weg!

Allmers Met m'n reisgezel, bedoel je?

Rita Nee. Ik bedoel iets wat nog erger is. Vrijwillig zal je van me weggaan. Want je denkt dat je hier, bij mij, niets meer hebt om voor te leven. Zeg eens eerlijk: is dat niet wat je denkt?

Allmers (*kijkt haar strak aan*) En als ik dat nu dacht...?

(Boze, hatelijke stemmen ver beneden. Allmers gaat naar de balustrade)

Rita Wat is dat? *(opgewonden)* O, je zult zien dat ze hem gevonden hebben!

Allmers *(gaat kijken)* Ze vinden hem nooit!

Rita Maar wat is er dan aan de hand?

Allmers *(komt terug)* Och niets... een vechtpartij, zoals gewoonlijk.

Rita Op het strand?

Allmers Ja. Dat hele dorp zou opgeruimd moeten worden. De mannen zijn thuisgekomen. Dronken, zoals gewoonlijk. Slaan de kinderen. Hoor ze eens schreeuwen! De vrouwen krijsen om hulp...

Rita Moeten we niet iemand naar beneden sturen om ze te helpen??

Allmers *(hard en boos)* Helpen? Zij hebben Eyolf niet geholpen! Nee, laat ze maar creperen, zoals ze Eyolf lieten creperen!

Rita O, zo mag je niet spreken, Alfred! Zelfs niet denken!

Allmers Ik kan niet anders denken. Al die oude krotten zouden afgebroken moeten worden.

Rita En waar moeten al die arme mensen dan naartoe?

Allmers Die moeten maar ergens anders een onderkomen zoeken.

Rita En de kinderen?

Allmers Maakt het veel uit waar die creperen?

Rita *(stil, verwijtend)* Wees toch niet zo hardvochtig, Alfred.

Allmers *(fel)* Het is mijn recht om vanaf nu hardvochtig te zijn! En mijn plicht!

Rita Je plicht?

Allmers Mijn plicht tegenover Eyolf. Hij mag niet ongewroken blijven. Zo hoort het, Rita! Denk er maar eens over na. Laat het hele dorp daar beneden met de grond gelijk maken als ik weg ben.

Rita *(kijkt hem ernstig aan)* Als je weg bent?

Allmers Ja; dan heb je tenminste iets om je leven mee te vullen. En dat heb je nodig.

Rita *(vast en beslist)* Juist. Dat heb ik nodig. Maar raad eens wat ik ga doen als je weg bent?

Allmers Wat dan?

Rita (*langzaam, vastbesloten*) Zodra je weg bent, ga ik naar het strand en haal die arme, verwaarloosde kinderen bij me in huis. Al die slecht opgevoede jongens...

Allmers Wat wil je met ze doen?

Rita Ik zal ze bij me in huis nemen.

Allmers Jij!

Rita Ja, ik. Zodra je vertrokken bent, ga ik naar het strand en neem al die arme, verwaarloosde kinderen mee naar hier.

Allmers En wat wil je hier met ze doen?

Rita Ik zal ze behandelen alsof ze mijn eigen kinderen zijn.

Allmers (*verontwaardigd*) In plaats van onze kleine Eyolf?

Rita Ja, in plaats van onze kleine Eyolf. Ze zullen in Eyolfs kamers wonen. Ze zullen z'n boeken lezen. Met zijn speelgoed spelen. Zij zullen om de beurt op zijn stoel aan tafel zitten.

Allmers Dat klinkt als pure krankzinnigheid! Ik ken niemand die daar minder geschikt voor is dan jij.

Rita Dat moet ik dan maar leren. Leren en oefenen.

Allmers Als je alles wat je zegt echt meent, dan moet je wel erg veranderd zijn.

Rita Ik ben ook erg veranderd, Alfred. Daar heb jij voor gezorgd. Jij hebt een leegte in me doen ontstaan. En die moet ik proberen te vullen met iets, iets wat op liefde lijkt.

Allmers (*een ogenblik in gedachten verzonken, kijkt haar aan*) We hebben eigenlijk nooit veel voor die arme mensen daar beneden gedaan.

Rita Niets hebben we voor ze gedaan.

Allmers Ternauwernood aan ze gedacht.

Rita Nooit met enig medegevoel aan ze gedacht.

Allmers Wij, die "het goud en de groene bossen" hadden...

Rita We hielden onze deuren voor ze gesloten. En onze harten ook.

Allmers (*knikt*) Dus is het misschien toch heel begrijpelijk, dat zij hun leven niet op het spel gezet hebben om kleine Eyolf te redden.

Rita (*zucht*) Denk eens na, Alfred. Ben je er zo zeker van dat we het zelf gedurfd zouden hebben?

Allmers (*onrustig, afwijzend*) Twijfel daar toch niet aan, Rita!

Rita Och, we zijn toch ook maar mensen.

Allmers Wat denk je eigenlijk te doen voor al die verwaarloosde kinderen?

Rita Eerst wil ik proberen om hun leven draaglijker te maken en het een hoger doel te geven.

Allmers Als je daarin slaagt, is kleine Eyolf niet vergeefs geboren.

Rita En ook niet vergeefs van ons weggehaald.

Allmers (*kijkt haar strak aan*) Laat één ding duidelijk zijn, Rita. Het is niet uit liefde dat je dit doet.

Rita Nee, dat is waar. In elk geval nu nog niet.

Allmers Wat is het dan eigenlijk wel?

Rita (*half ontwijkend*) Je hebt het zo dikwijls met Asta gehad over de menselijke verantwoordelijkheid...

Allmers Over het boek waar jij zo'n hekel aan had.

Rita Ik heb nog altijd een hekel aan dat boek. Maar ik heb naar je geluisterd wanneer je erover sprak. En ik wil proberen om daarop verder te bouwen. Op mijn manier.

Allmers (*hoofdschuddend*). Het is niet alleen dat onafgewerkte boek...

Rita Nee, ik heb nog een andere reden.

Allmers En die is?

Rita (*zacht, met een droevig lachje*) Ik wil bij de grote, geopende ogen in een goed blaadje staan.

Allmers (*ontroerd, kijkt haar strak aan*) Misschien zou ik je daarbij kunnen helpen, Rita?

Rita Als je dat zou willen?

Allmers Ja, als ik maar wist of ik het kon.

Rita (*aarzelend*) Maar dan zou je hier moeten blijven?

Allmers (*zachtjes*) Laten we proberen of het gaat.

Rita (*bijna onhoorbaar*) Ja, laten we het proberen, Alfred.

(Beiden zwijgen. Dan gaat Allmers naar de vlaggenstok en hijst de vlag ten top. Rita staat bij het prieel en kijkt zwijgend toe).

Allmers (*komt weer bij haar*) Ons wacht een zware werkdag, Rita.

Rita Je zult zien... nu en dan zal er een zondagse stilte over ons komen.

Allmers (*stil, aangedaan*) Dan voelen we misschien dat de geesten bij ons zijn.

Rita (*fluisterend*) De geesten?

Allmers (*zoals daarnet*) Ja. Misschien zijn wie we verloren hebben dan bij ons.

Rita (*knipt langzaam*) Onze kleine Eyolf. En jouw grote Eyolf ook.

Allmers (*staart voor zich uit*) Het kan gebeuren dat wij nu en dan op onze levensweg nog een glimp van ze te zien krijgen.

Rita Welke kant moeten we opkijken, Alfred?

Allmers (*kijkt haar aan*) Naar boven.

Rita (*knipt bevestigend*) Ja, juist, naar boven.

Allmers Naar boven, naar de toppen. Naar de sterren. En naar de grote stilte.

Rita (*reikt hem de hand*) Dank je!

EINDE VAN HET DERDE EN LAATSTE BEDRIJF